

ŽENA

List Bosanskohercegovačkog saveza žena u Švedskoj | Tidskrift utgiven av Bosnien och Hercegovinas Kvinnoriksförbund i Sverige

mart-septembar 2012. | 51

KVINNA

ŽENA · KVINNA

ISSN: 1650-5204

Broj/Nummer 51

Godina/Årgång 13

Mart/Ožujak – Septembar/Rujan 2012.

List BH Saveza žena u Švedskoj

Prvi bosanskohercegovački ženski list izvan Bosne i Hercegovine
Prvi broj: april 1999.

Tidsskrift utgiven av
Bosnien och Hercegovinas
Kvinnoriksförbund i Sverige

Den första bosniska kvinnotidskriften
utanför Bosnien och Hercegovina.
Första numret: april 1999

Izdavački savjet/Utgivningsråd:

Senada Bešić (predsjednica)

Hiba Čelik (potpredsjednica)

Fikret Babović

Selma Borovac

Sebiha Crnić

Emina Ćejan

Senadeta Fazlić

Fatima Kovačić

Vahida Mehinović

Asima Pašalić

Jasminka Jasna Perić

Lejla Sijerčić

Nermina Sijerčić

Haris Tucaković

Sabaheta Vehabović

Mirsada Zahirović

Glavna i odgovorna urednica/Chefredaktör:

Senada Bešić

senada.besic@edu.varnamo.se

Grafički urednik/Grafisk redaktör:

Haris Tucaković

haris@bhkrf.se

Lektor za švedski/Korrekturläsare:

Lara Domi & Lennart Karlsson

Adresa/Address:

Bosnien och Hercegovinas
Kvinnoriksförbund i Sverige
Box 353, 541 28 Skövde, Sweden

Kontakt:

info@bhkrf.se

www.bhkrf.se

Org. nr: 866601-5824

Postgiro: 1269573-0

Tiraž/Upplaga: 1 000

Štampa/Tryck:

Printec Offset Medienhaus, Kassel
www.printec-offset.de

Printed in EU

Naslovna strana/Framsida:

Dženet Loca Ališehović

Den andra Internationella folkdansfestivalen
i Motala (Foto: Haris Tucaković)

RIJEČ UREDNICE

*U svoj sam Lik ušao jutros
s dosta napora
trebala mi je cijela mala
Vječnost
da dođem Sebi*
(Meho Baraković)

Preda mnom se nalazi zadnja zbirka pjesama Mehe Barakovića kojoj je dao ime Göteborg – mali noćni razgovori. Nasumice prelazim preko stranica čitajući redove na kojima se nižu Mehine misli i razgovori sa tim gradom u kojem se skrasio posljednjih godina života; razgovora sa samim sobom punim pitanja, čežnje, ljubavi ali i nekog umora koji se da naslutiti iz riječi koje nose težinu odvajanja od dragog Trebinja, Hercegovine, Mostara, Banja Luke, prijatelja... Prelazim pogledom preko riječi kojima je on udahnuo novo značenje i osjećam razumijevanje prepoznavajući Mehu iza tih riječi vjerujući da zapis koji je ostavio traje do vječnosti. Koliko je cijenjen, uvažen i plodan pjesnik bio ne samo među čitaocima nego i među svojim kolegama svjedoči i odluka kojom se od sljedeće godine raspisuje književni natječaj za književnu nagradu u sjećanje na Mehu Barakovića.

Jesen se uvukla gotovo neprimjetno, u krošnje drveća, kišna jutra, sumaglicu nad jezerskim vodama i jata ptica okupljena pred dugi put na jug. Svaki put nespremni smo i zatečeni tim promjenama pitajući se kuda ljeto ode. Jesen otvara vrata nekom posebnom miru, danima kada se ima vremena za ugodna poslijepodneva uz lijepo štivo koje nam okupira maštu i odvede nas u čarobni svijet pisane riječi. Mini sajam knjiga i veče posvećeno stvaralaštvo Mehe Barakovića ispunili su duše svih koji su imali priliku prisustvovati toj manifestaciji u Göteborgu. Stihovi, bajke, mašta i zbilja, priče, radost, tuga, preplitalo se uz zvuke gitare, i činilo se na trenutak da iza zidova Galerije Cosmopolitan ne postoji ništa što može

Senada Bešić

poremetiti bliskost ljudi okupljenih na mjestu gdje je stvaralaštvo primarni cilj druženja.

Interesantni naslovi naših pisaca nizali su se kao biseri na predivnoj ogrlici ali moram posebno izdvojiti knjigu autorice Aide Začiragić *Žene iz priča i legendi Bosne i Hercegovine*.

Nisam historičar i vjerujem autorici u vjerodstojnost navedenih činjenica osjećajući ushićenje čitajući o Elizabeti Kotromanić, Esmi sultaniji, Safikadi i ostalim ženama čije su sudbine obogatile i usmenu tradiciju i pisani riječ naše književnosti. Bogatstvo jezika, često korištena ikavica u legendama nosi me u vremena od prije nekoliko stotina godina i budi u meni glad za novim saznanjima i novim legendama i pričama. Istovremeno shvatajući da, na žalost, toliko toga iz naše historije, posebno usmene tradicije prepričavanja legendi, priča, događaja, polako nestaje u zaborav ustupajući mjesto nekim drugim legendama i pričama.

Prijatelj našeg saveza, naše domovine i našeg naroda, Jonas Wallgren, se i za ovaj broj Žene oglasio reportažom sa njegovog drugog učešća Marša mira i boravka u Bosni i Hercegovini. Njegovo viđenje i doživljavanje rata, kao i želja da naša zemlja konačno stane na noge i podje putem razvoja izuzetno je dragocjeno. Slike kojima je ilustrovao svoj godišnji odmor proveden na više mesta BiH-e svjedoče o beskrajnoj ljepoti prirode koja krasiti našu zemlju i istovremeno o ogromnoj ljudskoj okrutnosti za koju zdrav razum nema razumijevanja.

Dok se mrak šulja neprimjetno u sobu a treptaj lampe slika sjene po zidovima želim vam ugodno čitanje našeg novog lista kao i uživanje u stvaralaštvu naših pisaca.

S poštovanjem
Vaša Senada *

7. oktobar je datum koji je predviđen za održavanje lokalnih izbora u Bosni i Hercegovini. Političke stranke već su uveliko počele utrku ljepljenja plakata na kojima nam se smiješte stara lica sa novim parolama te istim obećanjima kao i proteklih godina. I ove godine predizborna kampanja izgleda skoro ako ne i potpuno isto kao i prethodnih godina.

Na prošlim lokalnim izborima po prvi put se pojavila kampanja "101 razlog zašto glasati za ženu" koja se i ove godine provodi u BiH. Ovo je projekat 13 nevladinih organizacija, glavni donator projekta je švicarska vlada a pokrenuli su ga u cilju da na objektivan, edukativan ali i javnosti zanimljiv način postave pitanje uloge žene na političkoj sceni BiH upravo onima koje to pitanje najviše zanima – ženama. Samim tim i povećati njihovu izlaznost na izborima. Budući da žene u BiH čine 52 % glasačkog tijela a glasaju u manjem procentu nego muškarci. I ne samo to, u parlamentu BiH zastupljeno je svega 12 posto žena, te da prema evropskim standardima taj broj treba da bude 30 do 40 posto.

Svi ovi poražavajući podaci doveli su do toga da se pokrene jedna ovakva kampanja te podigne svijest žena o ovom pitanju koje je izuzetno važno za jedno normalno demokratsko društvo. Tim koji je pokrenuo ovu akciju intenzivno će raditi na animiranju bosanskohercegovačkih žena da se sjete svog osnovnog ljudskog prava – prava da glasaju.

Edukacija i javna kampanja, kojom će dominirati odgovori 101 poznate ličnosti iz BiH, naravno koje nisu aktivne niti u jednoj političkoj partiji ili je javno zaступaju, pomoći će ženama da razmislite žele li odlučiti ko će ih predstavljati u sistemu vlasti i ko će donositi odluke u njihovo ime idućih godina.

U sklopu ove kampanje prikupljene su izjave 101 slavne i poznate osobe, koje su dale svoj odgovor na pitanje zašto glasati za ženu? Odgovor na pitanje dale su mnogobrojne bh. ličnosti iz različitih sfera društvenog života, kao što su Svetlana Broz, Miljenko Jergović, Tarik Filipović, Svetlana Cenić, Marjan Mijajlović te druge poznate ličnosti. Takođe u toku ove kampanje biće održano 140 edukacija u 36 bh. gradova i 105 ruralnih mesta, gdje će se žene afirmisati i ohrabriti da se uključe u politički i javni život bosansko-hercegovačke zajednice, kako bi i one doprinijele boljoj budućnosti zajednice. Širom BiH postavljeni su i bilbordi sa porukama za javnost da na slijedećim izborima glasa za žene.

Iako će se kampanja "101 razlog zašto glasati za ženu" sprovoditi na prostorima BiH ona poziva i sve žene iz dijaspore da se informišu o važnosti izlaska na izbore te da u oktobru obavezno daju svoj glas i podrže onaj mali broj žena koje se nalaze na našim izbornim listama.

Ako ste još u nedoumici i ne znate zašto dati prednost ženama na glasačkim listićima, evo par razloga koje su dale poznate ličnosti:

"Kada izadem na izbole imat ću na umu poštenje moje majke, ljubav moje supruge i pamet moje kćerke... sasvim dovoljno da glasam za žene." – Mato Đaković, urednik i voditelj emisije "Telering".

"Da je bilo više žena u politici, tj. da je bilo više vladarica, predsjednica i kraljica, sigurno bi bilo manje ratova. Žene donose na svijet ono najvrednije i najlepše, donose život. Trebali bismo prožeti i propeti kroz politiku i žene, trebali bismo im dati više prostora u politici." – Tarik Filipović, glumac.

101 razlog zašto glasati za ženu

Tekst: Aida BAŠIĆ

Domaćice više zbori i za svoje mjesto se izbori!

"S jedne strane žena je osjećajna, suptilna, jer je majka, neke stvari ne prepusta slučaju, zato je za mene žena odgovornija a, s druge strane, stavljala jaram na vrat. Postoje razlozi zbog kojih bih stavila ženu ispred muškarca ali ima i situacija kada bih muškarca stavila ispred žene jer ne kaže se uzalud da je muškarac jači spol." – Hanka Paldum, estradna umjetnica.

"Zato što su u BiH muškarci već pokazali šta ne znaju, ne umiju i ne žele, a žene još nisu pokazale šta znaju, umiju i žele." – Svetlana Broz, književnica i humanistica.

"Kada na izbornoj listi vidite ime nekoga u kog imate povjerenja – glasajte. I ne obazirite se što vam drugi kažu. Nemojte glasati za žene zato što su žene, jer to je isto kao da glasate za muškarce zato što su muškarci. Ali dobro razmislite o tome zašto u nekoga imate povjerenja i ne dozvolite nikad da vaša dobra vjera u nečiju sposobnost ima veze s nečijim hlačama, dubokim glasom, brkovima, bradom ili spolovilom. Osim što ćete svaki put biti prevareni, bit ćete i poniženi svojim krivim izborom. Ako ni u koga više nemate povjerenja, tad obavezno glasajte za žene, kao i za sve one koji će, bez obzira na vaš glas, ostati u manjini. Tako je i pametno i pošteno!" – Miljenko Jergović, književnik. *

Projektet Att lära män om jämställdhet drivs av Bosnien och Hercegovinas Kvinnoriksförbund med stöd av Ungdomsstyrelsen – Jämställdhetsprojekt och i samverkan med Nykterhetsrörelsens bildningsverksamhet NBV.

Bosnien och Hercegovinas Kvinnoriksförbund vill engagera fler kvinnor och män i jämställdhetsarbetet. Ungefär 100 kvinnor ska aktivt driva jämställdhetsfrågor i sina föreningar och inspirera män att delta. Detta ska göras bland annat genom kartläggning, seminariet och föreläsningar.

Projektpersonen: den 1 juni 2012 – den 31 maj 2013.

Muškarci i rodna ravnopravnost

Tekst: Haris TUCAKOVIC

Educirati muškarce o rodnoj ravnopravnosti (Att lära män om jämställdhet) je projekt koji je bavi inspirisanjem i uključivanjem muškaraca u rodnu ravnopravnost.

Projekt provodi BH Savez žena u Švedskoj uz potporu Uprave za omladinska pitanja – Projekti rodne ravnopravnosti (Ungdomsstyrelsen – Jämställdhetsprojekt) a u saradnji s Trezvenjačkim obrazovnim savezom NBV (Nykterhetsrörelsens bildningsverksamhet NBV).

BH Savez žena želi uključiti više žena i muškaraca u rad na rodnoj ravnopravnosti.

Želimo povećati kompetencije 10 žena i muškaraca po pitanju rodne ravnopravnosti, koji će biti jezgra za provođenje projekta u našim regijama.

Oko 100 žena će se aktivno baviti pitanjima rodne ravnopravnosti u svojim udruženjima i podsticati muškarce da učestvuju. To će se provesti anketiranjem, seminarima i predavanjima.

Projektni period: 1. juna 2012. – 31. maja 2013.

Rodna ravnopravnost

Rodna ravnopravnost je politički pojam definisan kao ravnopravnost ili jednakost polova. Više je tumačenja šta to ustvari znači. Jedno tumačenje je da ravnopravnost polova znači da sve osobe, nezavisno da li su muškarci ili žene (ili neodređenog pola), imaju ista ljudska prava. Prema drugom tumačenju trebaju muškarci i žene kao kolektivi imati jednak broj predstavnika u svakom smislu. Ovo tumačenje je u zadnje vrijeme izloženo kritici jer smo prije svega osobe a ne predstavnici pola.

Sveobuhvatni cilj rodne ravnopravnosti je široka politička podrška većine zemalja. Međutim, i tu se radi o sasvim oprečnim shvatanjima o metodama i mjerama za njeno postizanje.

"Makten finns i dagens samhälle sällan där många kvinnor finns. Makten har en tendens att smyga i väg från de sammanhang där kvinnor ökar sin representation.

Det är därför vi måste arbeta med, och inte enbart emot, männen."

(Maria Törnqvist: "Varannan damernas väg till riksdagen", *Tidskrift för genusvetenskap*, nr 4, 2007, s. 35.)

Ženska konvencija je usvojena od strane Generalne skupštine Ujedinjenih nacija 1979., a Švedska je 1980. bila prva zemlja potpisnica te konvencije. Pekinška platforma je usvojena na 4. Svjetskoj konferenciji žena 1995. u Pekingu i predstavlja konkretizaciju glavnih međunarodnih strateških planova za rodnu ravnopravnost.

Iako se Ženska konvencija može smatrati globalnim ustavom rodne ravnopravnosti koji predstavlja okvir švedske i međunarodne politike rodne ravnopravnosti, veoma je nepoznata većini Švedana. (Anna Norlin, Jenny Röngren. *Jämställdhet är en mänsklig rättighet*. Stockholm : UN Women Sverige, 2011, s. 5.)

Jedan od osnovnih ciljeva projekta je upoznavanje naših članova, i žena i muškaraca, s osnovnim rezolucijama UN o pravima žena. To su Ženska konvencija, Pekinška platforma, Rezolucija 1325 (Žene, mir i sigurnost, 2000.) i njoj sroдne rezolucije 1820 (2008.), 1888 (2009.), 1889 (2009.) i 1960 (2010.).

Projekt će se provesti putem regionalnih susreta (tri prije i tri nakon Nove godine), dana inspiracije usmjerenih na kulturu i mlade (prvi dani inspiracije prije, a drugi nakon Nove godine) i u udruženjima koja se uključe u projekt (oko 15 udruženja, kao u ranijim projektima). *

"Moć se u današnjem društvu rijetko nalazi tamo gdje je mnogo žena. Moć ima tendenciju da se iskrada iz okruženja gdje žene povećavaju svoju zastupljenost.

Zato moramo raditi sa, a ne samo protiv, muškaraca."

(Maria Törnqvist: "Varannan damernas väg till riksdagen", *Tidskrift för genusvetenskap*, br. 4, 2007, 35.)

Bosnien och Hercegovinas Kvinnoriksförbund, Nykterhetsrörelsens Bildningsverksamhet NBV (NBV Väst), Una förlag, kulturföreningen Broarna-Mostovi och Galleri Cosmopolitan har från den 28 till den 30 september arrangerat Lilla bokmässan och Baraković kvällar i Göteborg. Fem kvinnor (Nita Keljalić, Senada Bešić, Sadeta Sokol, Amra Kadrić Šijan och Aida Začiragić) har presenterat sina böcker. Kulturföreningen Broarna-Mostovi har instiftat Barakovics litteraturpris och valt ledamöter i juryn (Midhat Ajanović, Hajrudin Čaušević, Uzeir Bukvić, Enisa Popovic Čengić och Nizama Čaušević).

Nita Keljalić, Amra Kadrić Šijan, Senada Bešić i Aida Začiragić

Genuina kultura

Tekst: Haris TUCAKOVIĆ

Galerija Cosmopolitan, smještena u najstarijoj četvrti, srcu Göteborga (Kronhuskvarteret), bila je koncem septembra pravo mjesto za održavanje Barakovićevih večeri i Malog sajma knjiga.

Pokraj najstarijeg očuvanog zdanja toga grada leži mali Café Kronhuset, donedavno mjesto gdje su se brojni Švedjani, a i naši zemljaci, mogli opustiti, nadahnuti i uživati u originalnoj švedskoj kulturi i domaćoj hrani (*genuin svensk kultur och husmanskost*). Tu se nedavno uselio *kebab*, a moji geteborški prijatelji kažu da više ne posjećuju to mjesto. No, zato su rado viđeni gosti i učesnici programa u galeriji Cosmopolitan gdje se njeguje *genuina* kultura i gdje burek i ćevap nisu našli pravo mjesto pod suncem.

28 SEPTEMBER | FREDAG

18.00 | BOKPRESENTATION

- Nita Keljalić: *Žena s oblakom u očima*
- Senada Bešić: *Mi, dijaspora*
- Sadeta Sokol: *Iskerane pjesme*
Presentator: Enisa Popović Čengić
- Amra Kadrić Šijan: *De blå barnen och det vita havet*
Presentator: Nizama Granov Čaušević
- Aida Začiragić: *Žene iz priča i legendi Bosne i Hercegovine*
Presentator: Hajrudin Čaušević

29 SEPTEMBER | LÖRDAG

16.00 | LILLA BOKMÄSSAN

- Broarna-Mostovi och Bosnien och Hercegovinas Kvinnoriksförbunds medlemmars böcker hos andra utgivare
- UNA Förlag

18.00 | GÖTEBORG : DE SMÅ NATTLIGA SAMTALEN

- En kväll i Mehö Barakovićs anda

30 SEPTEMBER | SÖNDAG

10.00–14.00 | LILLA BOKMÄSSAN

- Broarna-Mostovi och Bosnien och Hercegovinas Kvinnoriksförbunds medlemmars böcker hos andra utgivare
- UNA Förlag

LILLA BOKMÄSSAN

Göteborg
28–30 sept '12
Galleri Cosmopolitan
Kronhusgatan 2F

Baraković kvällar

Zadovoljstvo je bilo dogovarati i pripremati ovaj program sa Samirom Ajanović iz galerije Cosmopolitan. Izuzetna osoba. Samira vodi i izdavačku kuću Una Förlag koja je, uz BH Savez žena u Švedskoj, udruženje Broarna-Mostovi i Trezvenjački obrazovni savez NBV, suorganizator ovog skupa.

Predstavljanje knjiga

Za divno čudo, što je prava rijetkost na skupovima u slavu knjige, okupilo se preko pedeset ljubitelja pisane riječi. Tom prilikom predstavljeno je pet novih knjiga ženskih autora. Promotori su bili pisci iz udruženja Broarna-Mostovi – Enisa Popović Čengić, Nizama Granov Čaušević i Hajrudin Čaušević, uz pratnju Vehida Degirmendžića na gitari.

Nita Keljalić (Norrköping) objavila je zbirku poeziјe *Žena s oblakom u očima* (Una Förlag, 2012.). Njen poetski prvijenac je intimna poezija prožeta ljubavlju i vjerom u ljubav, spjevana iz ženske perspektive.

Izdvajam par stihova iz njene pjesme *U zemlji zelenog sunca* ... Davno je bilo kad smo postojali u jednom gradu kojeg više nema... tad smo još znali lepršave snove sanjati, tad smo još mogli pticama krila uzeti, i mogli smo otici i ponovo se vratiti, mogli smo ostavljati jer sve ostavljeno nas je čekalo, nismo ni svjesni bili tad da će jednog dana samo sjećanje u nama ostati... davno je bilo kad smo znali baš ko djeca voljeti..."

Iako je Senada Bešić (Värnamo) i u Švedskoj i u Bosni i Hercegovini već nagradivana za književnost, *Mi, dijaspora* (Fojnica, 2012., osvrt na s. 24 i 25) je njena prva objavljena knjiga. Knjiga je posvećena Senadinoj majci i sadrži dvadeset priča koje na neki način simbolisu naših dvadeset godina provedenih van domovine. Knjiga je već prevedena na švedski jezik.

– Senada Bešić ima već utabani put zrelog spisatelja, i u književnosti i u novinarstvu, i bilo je vrijeme da ova knjiga izade. Ona fotografiše, skuplja likove i vješto ih oslikava, ne uljepšava, ne zaobilazi, piše iskreno, otvoreno, srcem i s puno, povremeno oštrog, humora i satire, kazala je Enisa Popović Čengić.

Sadeta Sokol (Växjö) nije prisustvala promociji. Njenu prvu poetsku zbirku *Iskerane pjesme* (Borovci, 2012., osvrt na s. 26), ilustrovanu njenim keranim i drugim radovima, predstavila je Enisa Popović Čengić.

Zbirka je prožeta toplinom, humanošću i dubokom i nesalomljivom ljubavlju prema domovini Bosni i Hercegovini.

... Nije sloboda došla niz vodu, mnogi su pali za tu slobodu, za cvijet trešnje, za sunce nara, i za to sunce iznad Mostara", izdvajam par stihova iz njene pjesme *Mostar*.

Nakon poetske zbirke za djecu *Nasmijana šuma* (Tugra, Sarajevo, 2007.) Amra Kadrić Šijan (Trelleborg) je objavila knjigu na švedskom jeziku *De blå barnen och det vita havet* (*Plava djeca i bijelo more*, Broarna-Mostovi, 2011.).

– Knjiga ima edukativan karakter i namijenjena je djeci školskog uzrasta, ali će je, uvjerenja sam, rado čitati i odrasli. Djeca i njihove želje za avanturama i njihovi snovi da nađu veliko skriveno blago uvijek su bili interesantna tema u svijetu knjige. Ovu knjigu možemo nazvati i bajkom jer će glavni junaci doći u kontakt s natprirodnim bićima, zmajem, patuljkom koji je i vanzemaljac, a tu su i čarobni kamen i legenda o skrivenom blagu. Ovo djelo dotiče i problem rasizma

i neprijateljstva prema strancima, kazala je Nizama Granov Čaušević predstavljajući knjigu.

Aida Zaćiragić (Västerås) se prije dvije godine pojavila bajkom *Kraljevstvo bijelih ljiljana* (Bosanska rijec, Sarajevo, 2010.) o jajačkoj kraljevskoj porodici i njihovom životu. Njenu novu knjigu *Žene iz priča i legendi Bosne i Hercegovine* (Broarna-Mostovi, 2012.) predstavio je Hajrudin Čaušević.

– Knjigu čine tekstovi drugih autora koje sam godina skupljala. Rođena sam u Jajcu i jako sam inspirisana srednjim vijekom i vremenom kada je Bosna bila kraljevina. Ova knjiga govori o ženama koje su ostavile traga u bh. historiji i književnosti, Elizabeti Kotromanić, Jeleni Grubojo, Vojaci, Katarini Kosača, Mari (Jeleni) Branković, Hasanaginici, Esmi sultaniji, Divi Grabovčevevoj, Safikadi, Emimi i Lauri Papo Bohoreta. Tu je i priča, koju sam ja napisala, o moje tri prijateljice čije su nesretne sudbine isprepletene sa sudbinama većine žena o kojima govori ova knjiga, kazala je Aida Zaćiragić.

Veče posvećeno Mehiju Barakoviću

Bilo je nešto posebno na ovom skupu. Neka posebna atmosfera i zrelost iskazana riječima Mehinih prijatelja i poštovalaca njegovog poetskog slova, njegove književne snage.

Posjetiocu su pred sami program mogli čuti Barakovićeve stihove iz zbirki *Homo Balanicus* i *Nikada nećeš razumjeti zašto sam zaljubljen u Mostar* u izvedbi Jelene Ivanišević (Jelene Mile) snimljene prije više godina za Radio Stockholm.

Zatim je prikazan kratki, majstorski urađen, film Zlatka Feliksa Pregla o Mehiju Barakoviću (video zapis Adnana Erkočevića).

Prvi put je predstavljena i posljednja Barakovićeva knjiga *Göteborg – mali noćni razgovori* (Broarna-Mostovi, 2011.) koju je uredio Faruk Dizdarević iz Pribroja u Srbiji. Stihove iz knjige gorovile su Enisa Popović Čengić, Senada Bešić i Samira Ajanović.

O drugovanju i sjećanjima na velikog pjesnika govorili su Uzeir Bukvić, Aida Zaćiragić, Midhat Ajanović, Ševko Kadrić, Sabahudin Bahtijaragić Cober, Muhamed Ibrahimbegović Palada..., a posebno emotivno Mehin prijatelj Svetozar Savković, književnik iz Novog Sada.

– Ovdje u švedskom odjeljenju naše dijaspore postoji mala književna kolonija. Književnost koja se tu stvara, bez lažne skromnosti, je u samom vrhu onoga što se uopće stvara na našem jeziku. Jedan od književnih pravaka, naročito u domenu poezije, bio je Meho Baraković. Ponosan sam na naše prijateljstvo i međusobni respekt. Mislim da je on jedan od najvećih pjesnika koje smo imali u posljednjih dvadesetak godina i da je ono što je on napisao u Böllnäsu daleko najbolje što je napisano o fenomenu izbjeglištva i nostalgiji Bosanaca izbjeglih iz domovine koji gledaju ona nestaje. Prošle godine na komemoraciji sam rekao da ćemo mu se najbolje odužiti ako nastavimo čitati njegovu književnost i vrlo sam ponosan što sam učestvovao u ovome što će, nadam se, prerasti u tradiciju, istakao je Midhat Ajanović.

Ideje iskazane na tom skupu usvojene su sutradan na sastanku udruženja Broarna-Mostovi. Jedna od njih je utvrđivanje književne nagrade Meho Baraković. Odbor za nagradu u sastavu Midhat Ajanović, Hajrudin Čaušević, Uzeir Bukvić, Enisa Popović Čengić i Nizama Čaušević ima zadatku da raspisi nagradu, prima i čita materijal, i donosi odluku o nagradi. *

Reč i misao o delu Meha Barakovića

Tekst: Svetozar SAVKOVIĆ

Mi, njegovi savremenici, imamo dug, obavezu i odgovornost da to obezbedimo i da uvedemo, produžimo ka daljem toku održavanja svih manifestacija i slično u njegovu čast, na kojima će pesnik, Meho Baraković, svojim delom i delima biti prisutan... Neka Meho svojim delom živi u svima nama, bez obzira na prostor i vreme...

Može se govoriti o životu, jer pesnik doveka živi, za poeziju i kroz poeziju Meho Baraković, Miljkovićevim žarom i vatrom ali u svome svojstvenom i posebnom Osipanju – koje je prešlo u veliko slovo "O" kao kružnica i putanja kojom je zao-kupio i zaokružio krug – krug svoga viđenja, doživljaja sveta, krug sopstvene misli; koji će ostaviti utisak i otisak stvarnog istinskog stvaraoca, koji je darovito promišljaо: o svetu koji ga okružuje, u kojem se i sam našao sa životom...

O svetu *ravnoteže* u kosmopolitskom balansu i balastu, usled svih mogućih prirodnih polariteta koji su neminovni, ali i usled dekonstrukcija koje su proizvedene i nametnute, kao i uslovljene ljudskim i sveopštим društvenim faktorima...

Mehina poetska širina, jezgro, srž, rafinirana čulnost, izrasta oštem i britkom metaforom, a samo je jedan primer pesmom *Razdaljina*, takvih primera je nebrojeno... Meho nije želeo pojašnjavati značenje svojih velikih slova, mi koji smo znali, osećali i naslućivali ili otkrivali duboko značenje i vešto unesenog smisla i poetske snage u svaki stih takvom smislenošću i snagom veličine slova. Meho bi odgovorio: "To je moj stil, to ja tako radim", ne uzimajući za shodno, da tumači, razgradije ili raščlanjuje samu srž-jezgro, zgusnutost i naboј smislenog u poetsko osećanje... Meho je odlično znao, da bi svakim razjašnjavanjem oštetio ili te umanjio i sam doživljaj i čar poezije, a što mu nikako nije bio cilj.

Teško je izdvojiti bilo koju od Mehinih pesama, ali neke se mogu naglasiti i podvući, kao što su: *To izbjegličko u meni*, *Neposlano pismo*, *Mostar 1989.* i *Nakon pročitane zbirke pjesama* (gde pesnik kaže: "Kao što ni sebe ne razumijem...").

Pesnik je imao i svoju slutnju, kada je knjigu: *Göteborg i još neke bolesti*, posvećenu Mileni Wolf i Harisu Tucakoviću – "istinskim prijateljima" gde je između ostalog napisao "... nakon Bosne želim da moj pjesnički

govor i identitet bude prepoznatljiv i u Kraljevini Švedskoj gdje sada živim."

Pesnik i književnik, Meho Baraković je javno govorio i saopštavao da je "literarni disident".

Možda baš ono što danas peva i izgovara moćno Les Passants (fran. pevač) – ZAZ svojim *Je Veux* (Ja želim), Meho je u svojoj mladosti osećao, saopštavao i želeo do poslednjeg dana... I napokon kao da u pesmi *Egzil* sve pečati, zatvara i ostavlja iza sebe, na uvid vremenu i budućnosti; kakav je pesnik bio i šta je mislio, koju je *dobrotu* i toplinu sobom nosio i širio...

Navodim (izgovaram pesmu u celini *Egzil* nažalost ili na sreću jer je dokaz da i drugi slično misle - pesmu je kazala Senada Bešić pre mene) – hvala Senadi.

Posle ovakve pesme i sličnih ovoj, šta je pesnik, Meho Baraković saopštio nama i sebi, čega se dotakao, tada, danas i sutra i šta ce nadživeti sve ostalo, a to je "dobrota", *pesnička dobrota*, to je viši nivo od sveopštne dobrote, koje je u životima savremenog čoveka i društvenog toka sve manje u kojem čovek danas prebiva i boravi...

Drugim rečima, teško je govoriti o Mehinom delu – može se i lakše je govoriti o Mehiji kao čoveku, prijatelju, drugu i njegovom odnosu prema ljudima i životu uopšte.

Mehino delo zavređuje mnogo i ono više pripada domenu izučavanja struke (teorije književnosti i književne kritike, ogleda i sl.) tj. domenu nauke u ozbiljnem smislu...

Mi, njegovi savremenici, imamo dug, obavezu i odgovornost da to obezbedimo i da uvedemo, produžimo ka daljem toku održavanja svih manifestacija i slično u njegovu čast, na kojima će pesnik, Meho Baraković, svojim delom i delima biti prisutan...

Neka Meho svojim delom živi u svima nama, bez obzira na prostor i vreme...

Geteborg, 2/3. oktobra 2012.
Svetozar Savković, književnik

MEHI BARAKOVIĆU

Na pokoj duši
Kratko je vreme
za moj veliki Bol
I svu prazninu
koja me obuzela

Usled nepredvidivog Osipanja
O kojem si slutio pesmom
Nisam verovao
U loše vesti i ishod loš

Uživao sam u lepoti
Tvojih reči i misli
Dok si krojio
Poetiku večnog

Kuda i šta sa onom Simetrijom
I slutnjom na Osipanje
Bol, Smrt, Grmljavini i
Oluju, uvek si nosio sobom i
"grančicu Smijeha"
kao što znamo

Meni danas praznina

pomera i bol i glas
i razum mutnim zasipa
ka košmarnom vrtlogu me nosi
Te ne mogu da se snadim
Ne mogu smisliti svoj put
I u Geteborg svoj dolazak
a da ne mogu da Te sretнем
Da Ti se javim, da Te čujem i nađem

Osipa se i moja misao uz Tebe
U zvižduku vetra
I snežnoj Oluji sa severa
Tvoj glas će dopirati
I prostirati lepotu pesme
Koju si stvarao o Snegu
I vetrovima severa
Ko o našoj mećavi mladosti
Laka Ti zemlja do veka
I duša čista posvuda bila!

Novi Sad, 19. 9. 2011.

Tvoj večni prijatelj i jaran
Svetozar Savković, književnik *

Meho Baraković i Svetozar Savković (Göteborg, 2009.)

i Komadić hercegovačkog neba
Pa kažem Sebi
Budi ono što si Oduvijek bio
Čovjek
Čovjek koji svojom Blagošću
hrani Prostor oko Sebe
i Nikada ne reci
Najgore je prošlo
Jer Nije
Može se Nebeska slika obrušiti
Naprosto pasti na Zemlju
i Ravnoteža da se uskomeša
i smetnja da se Nakašlje
i da se Probudim
Mrтav u svome stanu u Göteborgu
sa Hiljadu rana u Duši
i Spreman da Negdje odem
i da me Nema

UMOR

U svoj sam Lik ušao jutros
s dosta napora
trebala mi je cijela mala
Vječnost
da dođem Sebi

ZEMLJA

Ne tražim Niotkuda da se doneše Zemlja za ukop
moj Mezar neka se prekrije Strahom
jer moj Život je imao smisla samo kada sam
se Nečega Plašio
a Plašio sam se Svega i Svačega
i Crnog i Bijelog i kao dodir Svile što je bivalo
Plašio sam se
i dok sam Pio i Jeo
ono što je nudilo Vrijeme iz koga nisam mogao
P o b j e č i
a zašto i kuda da Bježim
sve bi me Sustiglo kad-tad

Straha je nestalo
sasvim Nestalo
onoga trenutka kada je Smrt preuzela sve komande
i sada Dišem bez onog osjećanja blizine Smrti
samo što me Nema
sasvim me Nema *

Meho Baraković

OD SMRTNOG ZAGRLJAJA
za Svetozara Savkovića

I jutros sam se Probudio iz Sna
kao iz loše režirane Pozorišne predstave
u kojoj Ne znam koga sam Glumio
i što sam Govorio

Inače
sve se Događalo na sceni
u Polutami
na Daskama koje Život znače

A Života je sve manje
i u Ključaonici koja me dijeli
od Smrtnog zagrljaja

Neću da Izađem na Ulicu
među Žive
Prije nego izgovorim Razgovijetno
Monolog
Zašto volim da Živim

I Plišanim dodirom kad me
Dotakneš
Ja se uz Vrisak budim

EGZIL

Tijelo mi u Švedskoj u Göteborgu
u Egzilu
a Duša u Bosni
u bajkovitom Trebinju
u Zavežljaju gutljaj Vode

Fantastiska Inspirationsdagar!

Text: Anna E. HJALMARSSON

För tredje gången anordnar NBV Inspirationsdagar tillsammans med BHKRF. I Växjö (NBV Sydost) och Lidköping (NBV Väst) har man fokuserat på NBV:s verksamhet samt våld mot kvinnor. Denna gång i Lund har man lagt fokus på ungdomar och kultur.

Anna E. Hjalmarsson & Alma Mesic

Det var således både unga och lite äldre, som under dessa två dagar hade trevligt, inspirerades och utvecklades, allt i folkbildningens tecken. Bl.a. diskuterades hur man kan stärka och utveckla verksamheten i och mellan föreningarna. Vikten av att inspirera och förmå ungdomarna att fortsätta med verksamheten i föreningarna togs också upp.

Under dag 1 hölls en genomgång av NBV och det pratades om bl.a. syftet med folkbildning. Det fanns stor möjlighet att ställa frågor och diskutera kring hur vi kan samarbeta i framtiden.

Under dag 2 hölls ett uppskattat folkdansseminarium med koreografi och scenografi och även en workshop hölls med frigörande bild där deltagarna fick tillfälle att arbeta med sin kreativa sida! Vi fick också se smakprov på härlig bosnisk folkdans!

Ett uppskattat inslag var också när några medlemmar ur Malmö Spelmanslag spelade svensk, och i huvudsak skånsk, folkmusik.

Kontakta studiekonsulent Alma Mesic (073-270 73 90, alma.mesic@nbv.se, NBV Skåne) om ni har frågor anknutna till inspirationsdagarna.

(Källa: NBV Skåne Gazette, nr 2, 2012) *

Oskarshamn, Kristianstad, Karlskrona, Lidköping...

Tidaholm, Lidköping, Oskarshamn, Karlskrona...

Kunskap förädlar

Tusen järn i elden har driftiga Alma Mešić, studiekonsult på NBV Skåne, och tack vare henne och Emina Ćejvan från BHKRF har man anordnat Inspirationsdagar den 11 och 12 maj 2012 i Lund.

Detta är tredje gången som NBV anordnar Inspirationsdagar tillsammans med BHKRF. I Växjö (NBV Sydost) och Lidköping (NBV Väst) har man fokuserat på NBV:s verksamhet samt våld mot kvinnor. Denna gång i Lund har man lagt fokus på ungdomar och kultur.

Alma Mešić och Anna E. Hjalmarsson har på ett lockande sätt informerat de unga om NBV:s verksamhet och hur man startar och genomför studiecirklar.

Enisa E. Grozdanić är alltid gärna sedd i våra program och nu föreläste hon om frigörande bild och höll i en workshop om tolkning av konst, livet och dess samverkan.

Koreografer Nisail och Nermin Halilović lärde de unga dansarna om koreografi, hur man skapar och schematiskt antecknar den. De nya koreograferna har sedan presenterat sina koreografier i praktiken.

Malmö Spelmanslag har efteråt framträtt med gamla skånska folkmusiklåtar.

Folkbildning och kunskap verkligt förädlar. Ett hjärtligt tack till arrangörerna och deltagarna för angenämt sällskap och trevlig atmosfär. (H. T.)

Slika za uspomenu: učesnici Dana inspiracije u Lundu

Fantastični Dani inspiracije!

Znanje oplemenjuje

Poduzetna Alma Mešić, konsultantica u NBV Skåne, što bi Šveđani rekli, ima "hiljadu mašica u vatri". Zahvaljujući njoj i Emini Čejan iz BH Saveza žena priređeni su Dani inspiracije 11. i 12. maja u Lundu.

Ovo je treći put da NBV i BHKRF zajedno organizuju Dane inspiracije. U Växju (NBV Sydost) i Lidköpingu (NBV Väst) usmjerili smo se na aktivnostima NBV-a i nasi-lje nad ženama. Ovoga puta, u Lundu, u fokusu su bili mladi i kultura.

Alma Mešić i Anna E. Hjalmarsson su na privlačan način informisali mlade o aktivnostima NBV-a, pokretanju i provođenju studijskih kružaka.

Enisa E. Grozdanić je uvijek rado viđena u našim programima, a sada je predavala o slici koja oslobađa i održala radionicu (workshop) o tumačenju umjetnosti i života, i njihovoj sprezi.

Koreografi Nisail i Nermin Halilović učili su mlade plesače o koreografiji, kako se ona pravi i šematski prikazuje. Novi koreografi su zatim predstavili svoje koreografije u praksi.

Malmö Spelmanslag se nakon toga predstavio starim švedskim (skonskim) narodnim pjesmama.

Narodno obrazovanje i znanje zaista oplemenjuju. Hvala organizatorima i učesnicima na prijatnom društvu i atmosferi. (H.T.)

Učestvovali su i mlađi i nešto stariji koji su se tokom ta dva dana u vrlo prijatnoj atmosferi inspirisali i unaprjeđivali svoja znanja u znaku narodnog obrazovanja. Između ostalog, razgovarali su i o tome kako jačati i razvijati aktivnosti u i između udruženja. Istaknuta je važnost podsticanja mlađih da nastave aktivnosti u svojim udruženjima.

Prvog dana predstavljen je NBV i razgovarano o svrsi narodnog obrazovanja. Uz brojna pitanja i bogatu diskusiju razgovarano je o mogućnostima buduće saradnje.

Tokom drugog dana održan je kvalitetan seminar za koreografe i radionica (workshop) o oslobođajući slici pri čemu su učesnici imali priliku da iskažu svoju kreativnost! Mogli smo se takođe okušati i u predivnim bosanskim narodnim igrama!

Malmö Spelmanslag se predstavio švedskom, i to uglavnom skanskom, narodnom muzikom.

Možete kontaktirati studijsku savjetnicu Almu Mešić (073-270 73 90, alma.mesic@nbv.se, NBV Skåne) ako imate pitanja u vezi Dana inspiracije.

(Izvor: *NBV Skåne Gazette*, nr 2, 2012) *

Malmö Spelmanslag

Konferensen Mäns våld mot kvinnor

Text: Haris TUCAKOVIC

Samhällets mognad under de senaste tre decennierna, internationellt och lokalt, har lett till att våldet allt oftare framhävs som ett strukturellt och globalt problem som berör alla.

Förenta nationerna, FN, beräknar att var tredje kvinna runt om i världen har utsätts för våld någon gång under sin livstid. Samhällets aktörer måste hålla måttet för att detta svåra samhällsproblem kunna lösas. Mäns våld mot kvinnor har alltid setts som en marginell fråga och privat sak, och ett sådant synsätt har förhindrat de politiska möjligheterna att effektivt bekämpa våldets orsaker och konsekvenser.

Just på detta ämne har Bosnien och Hercegovinas Kvinnoriksförbund arrangerat rikskonferensen "Mäns våld mot kvinnor" den 5 maj 2012 på Hellidens folkhögskola i Tidaholm med 75 deltagare från Sverige och Danmark.

– Våld mot kvinnor är ett globalt och svårt samhällsproblem och det är viktigt att vi vågar se och fördöma våldet, tillsammans. Enligt Världshälsoorganisationen, WHO, är våld mot kvinnor och barn en pandemi, och FN beräknar att var tredje kvinna runt om i världen har utsätts för våld någon gång under sin livstid. Själva konferensen är en final av projektet mot våld mot kvinnor som vi genomförde med stöd av Ungdomsstyrelsen och NBV, sa Senada Bešić, BHKRF:s ordförande, vid konferensens invigning.

Vid konferensen deltog representanter för alla aktörer som direkt arbetar för att hjälpa och stödja männskor utsatta för våld, men tyvärr ingen representant för makten och media, trots att de var inbjudna. Och utan makthavarna är det omöjligt att lösa detta svåra samhällsproblem.

Projektet "Ljuset i tunneln"

Ljuset i tunneln är ett projekt som handlar om våld mot kvinnor. Projektet har genomförts av Bosnien och Hercegovinas Kvinnoriksförbund med stöd av Ungdomsstyrelsen – Kvinnors organering och Nykterhetsrörelsens bildningsverksamhet NBV.

Projektperioden: den 1 juni 2011 – den 31 maj 2012. Projektförfattare/projektansvarig: Emina Ćejvan ("Respekt" Karlskrona).

Projektets syfte var att höja medvetenheten hos våra medlemmar om våldet som sker i det tysta. Vi vill uppmana våra föreningar att höja kunskapen och utbilda medlemmarna att vara mer öppna för signaler om våld i den nära kretsen, familjen, släkten, bland vännerna. Inom BHKRF finns kvinnocentret "Ljuset". Med projektet ville vi också utveckla ett nätverk i vår organisation, samla informationen till Ljusets och BHKRF:s hemsida och göra det tillgänglig för alla våra medlemmar oavsett var de befinner sig.

Informationen har hållits i form av studiecirklar hos NBV, där man i mindre grupper har träffats, läst och diskuterat kring problematiken eller i form av kulturarangemang med föreläsningar om våld mot kvinnor.

14 föreningar har genomfört aktiviteter i samband med projektet (alfabetiskt): "Behar" Skövde, "Biser" Kristianstad, "Bosna" Kalmar, "Fatima Gunić" Göteborg, "Femina" Borås, "Kvinna 99" Värnamo, Kvinnovården vid Islamiska församlingen och kulturcentret i Västerås, "Linköping 2000" Linköping, "Ljiljan" Oskarshamn, "Ljiljan" Växjö, "Ljuset" Skövde, "Respekt" Karlskrona, "Sedef" Malmö och "Tillsammans" Lidköping.

I slutet av projektet har BHKRF arrangerat rikskonferensen "Mäns våld mot kvinnor" den 5 maj 2012 på Hellidens folkhögskola i Tidaholm med 75 deltagare från Sverige och Danmark. Vid konferensen hölls följande föredrag – "Att arbeta mot våld i nära relation" (Monica Johansson, Utvåg Skaraborg), "Polisens arbete med hotade och våldsutsatta kvinnor" (Christer Andersson, Brottsofferjouren i Östra Skaraborg, Polisen) och "Våld mot kvinnor har varken etnicitet eller religion" (Josefine Arlesten, Västerås Fria Gymnasium) med Azra Muranović som moderator.

Deltagare på konferensen "Mäns våld mot kvinnor", Hellidens folkhögskola i Tidaholm

Monica Johansson från Utväg Skaraborg, samverkan mellan myndigheter som kommer i kontakt med mäns våld mot kvinnor i nära relationer, har föreläst om arbetet mot våld i nära relation.

Christer Andersson, som gärna kommer att föreläsa i våra föreningar, har pratat om polisens arbete med hotade och våldsutsatta kvinnor.

Om kvinnoorganisationer i dagens Bosnien och Hercegovina och deras gemensamma kamp för att stoppa våld mot kvinnor har föreläst Josefine Arlesten som har skriven sin magisteruppsats på detta tema.

– Våld mot kvinnor har varken etnicitet eller religion, framhäver Josefine.

Azra Muranović, moderator, har fortsätt konferensen genom att dela upp deltagare i tio grupper som har separat behandlat en specifik fråga, bl.a. hur påverkas barn, tecken på våldsutsatthet, att känna igen någon som utför våldshandlingar, påverkan från föräldrar i frågan om val av pojkvän, hedersrelaterat våld, vilket stöd kan man ge som väninna och medmänniska, hot och våld på en arbetsplats, våld i samkönade relationer osv. Företrädere för varje grupp har sedan presenterat resultaten av sina diskussioner.

Samhällets aktörer måste hålla måttet

Detta är makabert och fruktansvärt att bara dagen efter konferensen mördades en av våra kvinnor, medlem i kvinnosällskapet "Sedef" Malmö. Hennes ex-sambo har anhållits på sannolika skäl misstänkt för mord.

Angela Beausang, ordförande för Roks, Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejerjourer i Sverige, har reagerat omedelbart och skarpt.

– Återigen har vi fått se prov på hur samhällets aktörer inte håller måttet när det gäller. Att inte genomföra en hot- och riskbedömning, när en man beläggs med kontaktförbud och åtalas för ofredande och trakasserier, är att utsätta kvinnan för en potentiell dödsfara. När en kvinna slår larm om att hon är rädd och hotad gäller det att samhället reagerar. Att det brister hos polisen eller, som tidigare i år när en kvinna mördades i Malmö, hos tingsrätten, riskerar i längden att leda till att hotade kvinnor tappar tilliten till samhället, säger Angela Beausang. *

Christer Andersson (Brottsofferjouren i Östra Skaraborg, Polisen)

Dea Ćišić (yngsta deltagare) med Josefine Arlesten (Västerås Fria Gymnasium)

Konferencija Muško nasilje nad ženama

Tekst: Haris TUCAKOVIĆ

Društveno sazrijevanje u zadnje tri decenije, na međunarodnom planu i lokalno, dovelo je do sve češćeg isticanja nasilja kao strukturalnog i globalnog društvenog problema koji se tiče svih.

U jednjene nacije, UN, procjenjuju da je svaka treća žena bar jednom u životu bila izložena nasilju. Društveni akteri moraju biti na nivou da bi se riješio taj globalni i teški društveni problem koji se tiče svih.

Na muško nasilje nad ženama oduvijek je gledano kao na marginalan problem i privatnu stvar što je kočilo političke mogućnosti efikasne borbe protiv uzroka i posljedica nasilja.

Upravo na tu temu organizovao je Bosanskohercegovački savez žena u Švedskoj saveznu konferenciju "Muško nasilje nad ženama" 5. maja 2012. u Hellidens dvorcu u Tidaholmu sa 75 učesnika iz Švedske i Danske.

– Nasilje nad ženama je globalan i težak društveni problem i važno je da smo se usudili uvidjeti i zajedno osuditi nasilje. Prema Svjetskoj zdravstvenoj, WHO, organizaciji nasilje nad ženama i djecom ima razmjere svjetske epidemije a Ujedinjene nacije procjenjuju da je svaka treća žena bar jednom u životu bila izložena nasilju. Sama konferencija predstavlja završetak jednogodišnjeg projekta protiv nasilja nad ženama kojeg smo proveli uz potporu Uprave za omladinska pitanja i NBV-a, kazala je Senada Bešić, predsjednica BH Saveza žena, otvarajući konferenciju.

Konferenciji su prisustvovali predstavnici svih službi koje rade na pomoći osobama izloženim nasilju, ali nažalost niko od predstavnika vlasti i medija, iako su svi bili pozvani. A bez predstavnika moći nemoguće je riješiti ovaj teški društveni problem.

Projekt "Svjetlost u tunelu"

S vjetlost u tunelu (Ljuset i tunneln) je projekt koji se bavi nasiljem nad ženama. Projekt je proveo BH Savez žena u Švedskoj uz potporu Uprave za omladinska pitanja – Organizovanje žena (Ungdomsstyrelsen) i Trezvenjačkog obrazovnog saveza NBV.

Projektni period: 1. juna 2011. – 31. maja 2012. Autorica projekta/odgovorna za projekt: Emina Čejvan ("Respekt" Karlskrona).

Cilj projekta je podizanje svijesti naših članova o nasilju koje se odvija u tišini. Nastojali smo stimulisati naša udruženja da rade na podizanju svijesti i edukaciji članova i budu otvoreniji na znake nasilja u svojoj sredini, porodici, kod rodbine i prijatelja. Pri BH Savezu žena djeluje centar za žene Ljuset/Svjetlost. Projektom smo takođe nastojali napraviti mrežu (network) u našoj organizaciji, prikupljati informacije za web stranicu Ljuset-a i BH Saveza žena koje bi bile dostupne svim našim članovima, bez obzira gdje se nalaze.

Informisanje je vršeno putem studijskih kružaka NBV-a gdje su se manje grupe sastajale, učile i razgovarale o problemu kao i putem kulturnih aranžmana s predavanjima o nasilju nad ženama.

14 udruženja je provelo aktivnosti u vezi projekta (po abecedi): "Behar" Skövde, "Biser" Kristianstad, "Bosna" Kalmar, "Fatima Gunic" Göteborg, "Femina" Borås, Odjeljenje žena pri Islamskoj zajednici i kulturnom centru u Västeråsu, "Linköping 2000" Linköping, "Ljiljan" Oskarshamn, "Ljiljan" Växjö, "Ljuset" Skövde, "Respekt" Karlskrona, "Sedef" Malmö, "Zajedno" Lidköping i "Žena 99" Värnamo.

BH Savez žena je krajem projekta organizovao saveznu konferenciju "Muško nasilje nad ženama" 5. maja 2012. u Hellidens dvorcu u Tidaholmu sa 75 učesnika iz Švedske i Danske. Na konferenciji su održana predavanja – "Rad protiv nasilja u bliskoj vezi" (Monica Johansson, Utvág Skaraborg), "Rad policije s ugroženim i zlostavljanim ženama" (Christer Andersson, Brottsofferjouren i Östra Skaraborg, Policija) i "Nasilje nad ženama nema ni vjeru ni naciju" (Josefine Arlesten, Västerås Fria Gymnasium) sa Azrom Muranović, moderatorom konferencije.

Detalj s konferencije

Monica Johansson iz organizacije Utväg Skaraborg, koja koordinira saradnju zdravstva, policije, sudstva, dežurstava za žene i ostalih aktera, održala je predavanje o radu protiv nasilja u bliskoj vezi.

Christer Andersson, koji se uvek rado odaziva na pozive naših udruženja, govorio je o radu policije s ugroženim i zlostavljanim ženama.

O organizacijama žena u današnjoj Bosni i Hercegovini i njihovoj zajedničkoj borbi protiv nasilja nad ženama, govorila je Josefine Arlesten, koja je i magistrirala na tu temu.

– Nasilje nad ženama nema ni vjeru ni naciju, istakla je Josefine Arlesten.

Azra Muranović, moderatorica, nastavila je dalje konferenciju podijelivši učesnike u deset grupa koje su, svaka za sebe, obradile određeno pitanje, između ostalog, o uticaju nasilja na dijete, znacima izloženosti nasilju, prepoznavanju nasilnika, uticaju roditelja na izbor bračnog druga, nasilju iz časti, pomoći djetetu, pomoći bližnjih, nasilju i maltretiranju na radnom mjestu i nasilju u istopolnoj vezi.

Predstavnici grupa su zatim predstavili zaključke svojih diskusija.

Društveni akteri moraju biti na nivou

Stravično je da je samo dan nakon konferencije ubijena jedna od naših žena, članica društva žena "Sedef" Malmö. Njen bivši nevjenčani partner uhapšen je zbog osnovane sumnje na ubistvo.

Odmah je oštro reagovala Angela Beausang, predsjednica Nacionalne organizacije dežurstava za žene i djevojke (Roks, Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejerjourer i Sverige).

– Ponovo smo dobili dokaz da društveni akteri nisu na nivou kada je potrebno. Ne izvršiti procjenu prijetnje i rizika kada je neki čovjek kažnen zabranom kontakta i optužen za uz nemiravanje i maltretiranje, znači izložiti ženu potencijalnoj smrtnoj opasnosti. Kad žena upozori da je uplašena i u opasnosti tada je na društву da reaguje. Greške policije ili, ranije ove godine kada je jedna žena ubijena u Malmöu, opštinskog suda, riskiraju da dugoročno vode tome da ugrožene žene izgube povjerenje u društvo, kazala je Angela Beausang. *

Detalj s konferencije

Monica Johansson (Utväg Skaraborg)

Mars Mira 2012

Text och foto: Jonas WALLGREN

Helt plötsligt börjar folk att bua ut flera av politikerna. Vattenfylda petflaskor börjar vina genom luften och en av politikerna blev träffad. Det var en stämning och ett sammanhang som jag aldrig varit med om tidigare. "Tjuvar, tjuvar!", fortsatte folkmassan. Det var ett klart uttryck för dålig tilltro och missnöje med dom som styr landet.

Jonas!" Hör jag hur någon ropar. Men vem fropar mitt namn på svenska då jag befinner mig i Bosnien i Nezuk vid startplatsen för Mars Mira? Jag vänder mig om och ser en bekant person. Det är Mirsada från Kristianstad. En av många bosniaker som flydde undan kriget i Bosnien och Hercegovina. Nu var hon och hennes närmste här för att gå den långa marschen på 12 mil. Mirsada frågade mig var mina vandringskompisar Sabaheta och Salko var och jag pekade mot den plats där de befann sig. Hon gick dit och på håll kunde jag se deras glädje över att ses i Bosnien, deras forna hemland.

Jag och alla andra 7 000 människor började vandringen. Den här gången kände jag igen mig under marschens gång. Hus och vägar, naturlandskap och till och med en del personer som jag kände igen. Det fanns dom som kände igen mig fast jag inte hade en aning om vilka de var. De kände bl.a. igen mig min svenska flagga.

Det var flera platser längs vägen som väckte upp obehagliga tankar och känslor inombords. Alla de platser där människor avrättats och slängt ner i massgravar. Sekundära massgravar, massgravar där offren

Jonas Wallgren

begravts en andra gång. Allt för att dölja den första brottsplatsen. Där fanns övergivna och utbrända hus som hade något ohyggligt att berätta.

Att gå den här långa marschen är ingen promenad i parken. Den kräver vissa förberedelser och en del att tänka på. Jag hade en Mars Mira i ryggen och visste vilka fallgropar som fanns. Trots det blev det tuffare än föregående år. Och varför? Värmen tror jag och en taktisk miss den sista dagen. Värmen var förrädisk. Under starten och förmiddagen gick det bra och det är inga större problem men senare under dagen slog värmen till. Och har men dessutom sovit ca 7–8 timmar under två dygn och ger sig in på den sista dagen så känns det i kroppen framåt lunchtid och eftermiddag. Det var som om värmen kom som en osynlig ångvält och bara kör över en till slut.

Sista dagen var riktigt tuff. Den missen jag gjorde under den sista och tredje dagen var att jag började "tävla" med andra. Jag skulle passera så många som möjligt och den taktiken fick jag betala för. För när jag kom fram till Potocari så var jag totalt slut. Fullständigt. Jag bara satte mig ner och där satt jag helt utmattad.

Efter marschen åkte delar av sällskapet iväg för att övernatta i Bratunac strax utanför Srebrenica. Det kändes skönt att få i sig mat och att efter tre krävande dagar i stark värme äntligen få ta sig en dusch.

Jag vaknade upp och kände mig förvånansvärt pigg och återhämtad. Det vi hade framför oss var att ta del av begravningen av 520 personer som identifierats från föregående års begravning.

Batterifabriken

Innan begravningen började så ville jag ta del av den utställning som fanns i batterifabriken som ligger mittemot begravningsplatsen i Potocari. Utställningen handlade om några av de människor som mördats under dagarna i juli 1995. Utställningen för allmänheten skulle börja kl 11.00. Först skulle några uppsatta politiker ta del av utställningen. Därefter skulle allmänheten få besöka fabriken. Jag stod mitt bland folk som väntade på att få komma in. Men eftersom politikerna

Bild från Marschen

var försenade så drog det ut på tiden. Men plötsligt så svängde den ena svarta bilen efter den andra in. Bilarna stannade utanför entrén till fabriken och där klev politikerna och deras fruar ut ur bilarna. Elegant och snyggt dressade och de flesta bar solglasögon.

Helt plötsligt börjar folk att bua ut flera av politikerna. Vattenfylda petflaskor börjar vina genom luften och en av politikerna blev träffad. Det var en stämning och ett sammanhang som jag aldrig varit med om tidigare. Därefter börjar folkmassan skandera ett ord som upprepas. Jag frågade en tjejer som stod bredvid mig vad det var folk ropade om och om igen. "Tjuvar!", är vad dom ropar. "Tjuvar, tjuvar!", fortsatte folkmassan. Det var ett klart uttryck för dålig tilltro och missnöje med dom som styr landet. Politikerförakten var tydligt.

När politikerna lämnat batterifabriken var det fritt fram för oss "vanliga" att gå in. När jag kom in så fick jag ta del av fotografier som satt väggarna. Det var kort från de heta sommardagarna i juli 1995. Korten visade mäniskor på flykt. Kvinnor och barn, Barn som gråter och kvinnor med oroliga blickar. Kort från massgravar som just höll på att grävas upp. Lite längre bort hängde det foton på män som varit hemmahörande i trakten och som avrättats i batterifabriken eller någon annanstans runt omkring Srebrenica.

Jag fortsatte in i den stora fabriken och kom in i några mindre rum. Där finns givetvis fler mäniskor än jag. Ingen sade något men alla tittade på det som finns på väggarna. Det jag då saknade var en slags guidning av något slag. Någon som kunde berätta vad som hänt eller informationsskyltar. Men jag förstod att det var blod jag såg på väggarna. I ett rum var det blodstänk långt upp på väggen. Jag frågade en person bredvid mig och denne berättade att i det här rummet skar man halsen av bosniakerna. Därav blodstänket. Jag fortsatte in i ett angränsande rum. Alla som befann sig i rummet var helt tysta och alla stirrade på väggarna. Det var något tjockt svartrunt som täckte väggarna, blod. Jag frågade en man bredvid mig vad som hänt i detta rum. Han pekade en bit upp på väggen. Där fanns ett hål. Han förklarade att Mladic militär föste in bosniaker i rummet och stängde till. Från hålet en bit upp i väggen kastades sedan handgranater in. När jag hörde detta så förklarade det allt. Det tjocka intorkade blodet på väggarna.

Det som nu spelades upp inom mig var något så vidrigt. För mitt inre såg jag mäniskor i panik och ångest. Handgranater som kastas in, skrik och kroppar som slits sönder. Det är som den värsta mardrömmen. Jag funderade på om det gick att komma djupare ner i detta totala mörker.

Jag lämnade batterifabriken med en stor tomhet och det kändes som om någon hade vråtit om hela magen på mig. Jag begav mig till begravningsområdet för att ta del av begravningen och för att möta upp de jag gått marschen med.

Snart är det dags för avgång tillbaka till Sarajevo. På väg till Sarajevo var det många tankar som for genom huvudet. Marschen, massgravarna, batterifabriken. Allt detta vanskne. Bilder som dyker upp i mitt huvud och som försvinner för att lämna plats för nya bilder och tankar. Svåra att förstå men ändå så närvarande. Det hade hänt och på samma gång kändes det helt överkligt.

Efter Mars Mira tillbringade jag några dagar i Sarajevo tillsammans med några nyvunna vänner. Det blev bl.a. en konsert med Toni Cetinski i Skenderija. Efter några trevliga dagar i Sarajevo bar det iväg till Nordvästra

Bosnien. Min första anhalt var staden Prijedor där jag skulle hälsa på en familj som idag bor i Sverige men som för ca 20 år sedan tvingats fly från staden när de etniska rensningarna började.

Nordvästra Bosnien

Jag klev av tåget i Prijedor och möttes av en bekant från Sverige. Vi vandrade en kort bit tills vi kom till familjen hus som de äger än idag. Att Prijedor var hårt drabbad av de etniska utrensningarna visste jag. Men jag skulle snart upptäcka saker i staden och dess omgivning som både skrämdde mig och gjorde mig förvånad, förbannad och häpen. Lika mycket värme som jag fick från den familj jag besökte lika mycket kyla kunde jag känna efter att tagit del av hur de som styr och beslutar i staden hanterar sin lokala nutidshistoria. Runtomkring i Prijedor finns flera minnesmärken som berättar om bosnienserbernas "kamp" under åren 1992–95. Och trots att stadens bosniakiska och kroatiska befolkning fördrevs från staden under hot, terror och mord så

Han pekade en bit upp på väggen. Där fanns ett hål. Han förklarade att Mladic militär föste in bosniaker i rummet och stängde till. Från hålet en bit upp i väggen kastades sedan handgranater in. När jag hörde detta så förklarade det allt. Det tjocka intorkade blodet på väggarna.

kunde jag inte finna något minnesmärke som berätta-de om detta. Än värre skulle det bli. Jag och en av familjemedlemmarna tog en tur till Trnopolje. En liten by med en skola som ligger strax utanför Prijedor. Skolan och omkringliggande byggnader användes som koncentrationsläger under 1992. Här placerades både bosniaker och kroater. Delar av de byggnader som användes som koncentrationsläger är idag övergivna och nedslitna. Jag försökte finna något som kunde berätta om vad som hänt här under 1992 men fann inget minnesmärke över de offer som tillbringat sin tid i lägret. Men ändå fann jag ett annat minnesmärke →

Batterifabriken, hålet högt uppe i väggen och det tjocka blodet på väggarna i samma rum

Trnopolje, en serbisk örн – en total förlämpning, förödmjukelse och så totalt respektlöst mot de som en gång suttit i detta läger

En serbisk örн och med en text som berättade om serbernas kamp för frihet osv. En total förlämpning, förödmjukelse och så totalt respektlöst mot de som en gång suttit i detta läger. Det var sant och det var den största lögn jag sett i hela mitt liv.

→ ca 20 meter längre bort. En stor örн gjord av cement. En serbisk örн och med en text som berättade om serbernas kamp för frihet osv. En total förlämpning, förödmjukelse och så totalt respektlöst mot de som en gång suttit i detta läger. Jag trodde knappt mina ögon. Det var sant och det var den största lögn jag sett i hela mitt liv.

Kljuc, Bihac och Sanski Most

Efter mitt besök i Prijedor hade jag bestämt möte med en annan familj från Sverige. Jag hade känt dom en tid eftersom jag varit klassföreståndare till familjens dotter i 6 år. Jag tog mig till Sanski Most där jag mötte upp familjen. Därefter åkte vi till deras släkthus i

Donja Sanica, en liten by utanför Kljuc. Donja Sanica är en liten by som ligger vid floden Sanica. Det är ett naturskönt område långt bort från storstadens puls och stress. Ett ställe där man verkligen kan koppla av.

Nu skulle jag få uppleva några av de bästa naturupplevelserna jag någonsin varit med om. Said som pappa i familjen heter ville visa mig en liten vattendamm i anslutning till floden Sanica. "Nu ska vi dricka vatten direkt från naturen", sa han. Vi tog med oss ett par dricksglas och gick ner till Sanica. "Det här är mycket rent vatten", sa Said. "Nu dricker vi!" Jag tvekade och det märkte Said. Hur kan man bara dricka direkt från ett vattendrag? Det skulle ju inte funka i Sverige, jag kommer att bli sjuk, tänkte jag. Han sa "Ok, jag dricker först så ser du att det är helt ok." Said drack och han såg välmående ut. Ok tänkte jag, då dricker jag med. Det var ett underbart glas med kallt och friskt vatten. Härligt! För det är ju som så att markens jord och sandlagren renar vattnet. Vilken tillgång tänker jag, det är ju så här det ska vara. Bara att gå ner till floden och dricka friskt och klart vatten.

Dagen efter ville Said visa mig källan till floden Sanica. Vi begav oss första sträckan med bil och den sista till fots. Efter ett tag kom vi fram till källan i berget där Sanica börjar. Även det här var en upplevelse. Tusentals liter vatten som bara forsade ut ur berget. Friskt och klart, bara att dricka. Vi fortsatte vår färd och kom så småningom till staden Bihac. Vi åt en bit mat och därefter begav vi oss ut på en pir mitt i staden. Piren gick ut i floden Una. Även detta en underbar plats, en oasis mitt i staden. Här solade och badade folk. Vilken lyx tänkte jag. Återigen detta underbara vattnet som Bosnien har tillgång till.

Det var dags att säga adjö till familjen jag besökt. Jag fick skjuts till busstationen i Kljuc där jag tog bussen till Sarajevo. På vägen till huvudstaden fick jag glädjen och nöjet att få se en fantastisk natur. Alla skogsbeklädda berg och dalar. Alla floder som flyter genom detta landskap. Det är helt fantastiskt vilken natur, tänker jag, vilken tillgång. Jag tänker att allt det här skulle ju kunna dra en hel del turister till landet. Skogsvandringar, mountainbike i bergen, rafting i floderna. Vilken grej!

När jag färdades genom landskapet såg jag flera nedlagda industrier men få nyetableringar. Med så mycket skog i landet så borde det finnas goda förutsättningar för skogsindustrier att etablera sig i landet, tänker jag. Men det kanske är som så att det är vissa förutsättningar som fattas för att t.ex. utländska företag och kapital ska ta steget in i landet. Hur mycket spelar den politiska situationen roll? Politisk instabilitet och ineffektivitet samt korruption kanske skrämmar iväg investerare? Funderade jag när jag satt där i bussen och blickade ut över de grönskande bergen.

Bussen rullade vidare mot Sarajevo och när jag såg det fantastiskt vackra landskapet så tänkte jag på vad Said sa till mig innan jag lämnade Kljuc. "Du tycker att landskapet är vackert nu under sommaren. Det är inget mot hur det är på våren när blommorna slår ut. Tänk dig de grönskande bergen och att allt är i full blom. Landskapet ser ut som en färgglad matta i alla dess färger." Jag försökte föreställa mig detta och tänkte att någon gång borde jag besöka Bosnien under våren. Jag och en kamera. Sedan hyr jag en bil och åker tvärs igenom Bosnien. Vilka landskapsbilder jag skulle få, tänker jag. Någon gång borde jag göra detta. *

Sanica floden

Marš mira 2012.

Tekst i foto: Jonas WALLGREN

Prevela: Senada BEŠIĆ

Tekst Jonasa Wallgrena, prijatelja naše domovine i našeg naroda, o njegovom drugom učešću na Maršu mira.

Jedna od brojnih masovnih grobnica na putu Nezuk – Srebrenica

Jonas, čujem kako me neko zove. Ko me može zvati kada se nalazim u Bosni u blizini Nezuka, polazišta Marša Mira? Okrećem se i vidim poznatu osobu. Mirsada iz Kristianstada. Jedna od mnogih Bošnjaka koja je pobegla od rata u Bosni i Hercegovini. Ona i njeni najbliži nalaze se ovdje sa ciljem da prodru 120 kilometara dugi marš. Mirsada me pita za moje prijatelje sa marša, Sabahetu i Salku, i ja joj pokazujem mjesto gdje se oni nalaze. Ona odlazi do njih i ja mogu sa moga mjesta vidjeti njihovu radost zbog ponovnog susreta u Bosni, njihovoj domovini.

Ja i ostalih 7 000 ljudi počinjemo pješačiti. Ovoga puta prepoznam puno toga tokom marša. Kuće i puteve, prirodu i neke osobe. Ima i onih koji prepoznavaju mene iako ja ne znam ko su oni. Sjećaju me se po mojoj švedskoj zastavi.

Više mjesta duž puta probudilo je u meni neprijatne osjećaje. Sva mjesta gdje su ljudi ubijani i bacani u masovne grobnice. Sekundarne grobnice, grobnice gdje su žrtve bačene po drugi put. Sve iz razloga da se prikriju mjeseta zločina. Napuštene i izgorjele kuće mogu da pričaju puno toga o užasu.

Proći ovaj dugi marš nije nikakva šetnja parkom. On zahtijeva određene pripreme i dosta toga da se planira. Ja sam iza sebe imao jedan Marš Mira i znao sam koje me teškoće očekuju. Uprkos tome bilo je teže nego prošle godine. Zašto? Vrućina i jedna taktička greška posljednjeg dana marša. Vrućina je bila opasna. Tokom starta i prijepodneva nije se osjećala i nije bilo nekih većih problema ali kasnije je zavladala vrućina. Još ako se spavalо 7–8 sati u toku dva dana i krenulo se pješačiti, posljednji dan uticalo je sve to na tijelo, posebno u vrijeme ručka i poslije podne. Činilo se kao da se vrućina valjala kao nevidljiva mašina na paru i samo čekala da uništi čovjeka.

Posljednji dan je bio izuzetno naporan. Trećeg, posljednjeg dana, napravio sam grešku i počeo se takmičiti sa drugim učesnicima marša. Želio sam preteći druge i ta mi se taktika poslije osvetila. Stigao sam do Potočara totalno iscrpljen. Potpuno. Samo sam sjeo i tako sam sjedio bez snage.

Nakon marša se nekolicina iz našega društva odvezla do Bratunca u blizini Srebrenice. Bilo je ugodno jesti i istuširati se nakon tri naporna dana. Kada sam se poslije probudio osjećao sam se iznenadjuće čio i

Plastične flaše napunjene vodom poletjele su zrakom i pogodile jednog od političara. "Lopovi! Lopovi!", nastavila je masa uzvikivati. To je jasno pokazivalo nezadovoljstvo i nepovjerenje naroda prema onima koji upravljaju zemljom. Prezir prema političarima je bio jasan.

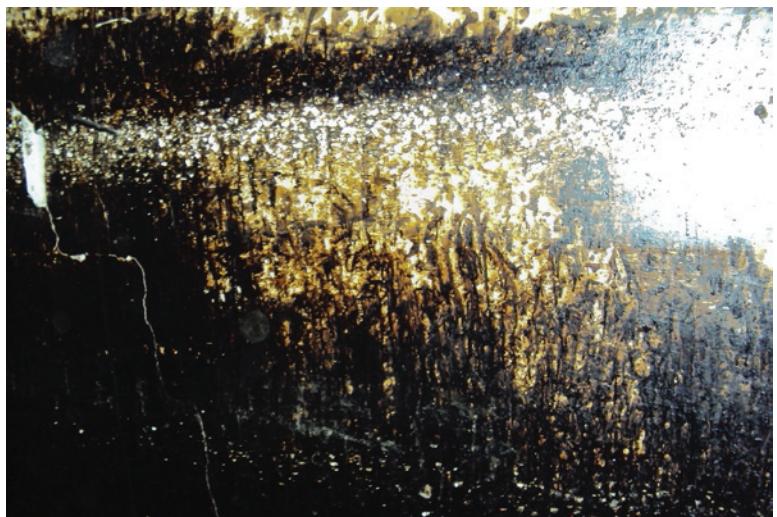
oporavljen. Pred nama je bila dženaza za 520 ljudi koji su identifikovani od prošlogodišnjeg marša.

Fabrika baterija

Prije dženaze želio sam pogledati izložbu u fabrici baterija koja se nalazi preko puta mezara Potočari. Izložba o ljudima koji su tu ubijeni tokom jula 1995. godine. Izložba je trebala biti otvorena za javnost u 11.00 sati. Prvo su neki političari trebali pogledati ovu izložbu, a nakon toga ostali. Stajao sam među ostalim čekajući da uđem. Političari su kasnili. Iznenada je stiglo nekoliko crnih automobila, jedan za drugim. Automobili su se zaustavili pred fabrikom i iz njih su izišli političari sa svojim suprugama. Elegantni i lijepo obučeni, većina sa →

Dženaza za 520 ljudi koji su identifikovani od prošlogodišnjeg marša

Fabrika baterija, u jednoj sobi je bilo krvi do vrha zidova

Uputio sam se do Trnopolja. Srpski orao sa tekstom koji je govorio o borbi Srba za slobodu i tako dalje. Totalna uvreda, poniženje i nedostatak respeksa za one koji su bili ovdje. To je bila stvarnost i to je bila najveća laž koju sam ikada video u svom životu.

sunčanicama na očima. Sasvim iznenada je narod počeo da galami na njih. Plastične flaše napunjene vodom poletjele su zrakom i pogodile jednog od političara. Takvoj atmosferi nisam nikada prisustvovao ranije. Nakon toga je masa naroda počela uzvikivati jednu riječ; ponovo i ponovo. Upitao sam djevojku koja je stajala uz mene šta to dovikuju. "Lopovi!", to uzvikuju. "Lopovi! Lopovi!", nastavila je masa uzvikivati. To je jasno pokazivalo nezadovoljstvo i nepovjerenje naroda prema onima koji upravljaju zemljom. Prezir prema političarima je bio jasan.

Kada su političari napustili fabriku bilo je slobodno nama "običnim" da uđemo. Kada sam ušao video sam fotografije na zidovima. To su bile slike iz vrelih ljetnih dana jula 1995. godine. Slike su pokazivale ljude u

bjekstvu. Žene i djecu. Djecu koja plaču i žene zabrinutih pogleda. Slike masovnih grobnica koje se upravo otkopavaju. Malo dalje nalazile su se slike muškaraca iz ovoga kraja koji su ubijeni u fabrici baterija ili negdje u okolini Srebrenice.

Nastavio sam hodati fabrikom i ušao u nekoliko manjih soba. Naravno da su se tu nalazili i drugi ljudi. Niko nije ništa govorio ali svi su gledali na ono što se nalazilo na zidovima.

Nedostajalo mi je objašnjenje, neka tabla sa informacijom. Razumio sam međutim da je to što sam video na zidovima bila ljudska krv. U jednoj sobi je bilo krvi do vrha zidova. Pitao sam nekoga pored mene i dobio objašnjenje da su u ovoj sobi klani Bošnjaci. To objašnjava miris krvi. Nastavio sam do jedne sporedne sobe. Svi koji su se nalazili u toj sobi zurili su u zidove. Nešto debelo kafeno-crno pokrivalo je zidove, krv. Pitao sam šta se dešavalо u ovoj sobi. Jedan čovjek mi je pokazao zid. Na vrhu se nalazila rupa. Objasnio mi je da su Mladićevi vojnici zatvorili Bošnjake u ovu sobu. Kroz rupu na zidu ubacivali su ručne granate. Kada sam to čuo sve mi je bilo jasno. Debela naslaga osušene krvi na zidovima.

Ono što se ovdje dešavalо je za mene odvratno. Pred sobom sam video ljude u panici i očaju. Ručne granate kako se ubacuju, krikovi i tijela koja se dijele. To je najgora mora. Razmišljao sam može li se doći dublje do totalnog crnila i mraka.

Napustio sam fabriku baterija osjećajući kao da mi je neko zavrnuo želudac. Otišao sam do mezara da se sretнем sa onima sa kojima sam prošao marš.

Ubrzo je došlo vrijeme da se vratimo za Sarajevo. Na putu za Sarajevo prolazilo mi je glavom puno misli. Marš, masovne grobnice, fabrika baterija. Sav nedostatak razuma. Slike se javljaju i nestaju ostavljajući mjesto za nove slike i nove misli. Teške da se razumiju ali ipak prisutne. To se desilo ali istovremeno se sve čini nestvarnim.

Nakon Marša Mira proveo sam nekoliko dana sa novostečenim prijateljima. Bio sam između ostalog na koncertu Tonija Cetinskog u Skenderiji. Nakon nekoliko ugodnih dana u Sarajevu odveo me put u sjeverozapadnu Bosnu. Moje prvo mjesto posjete bio je grad Prijedor gdje sam posjetio porodicu koja danas živi u Švedskoj i koja je prije 20 godina bila prisiljena napustiti svoj grad kada je počelo etničko čišćenje.

Sjeverozapadna Bosna

Sišao sam sa voza u Prijedoru gdje me sačekao jedan poznanik iz Švedske. Prešli smo put do porodične kuće koja se nalazi u njihovom vlasništvu i danas. Znao sam da je Prijedor stradao i bio izložen etničkom čišćenju. Međutim, ubrzo sam saznao neke stvari o gradu koje su me iznenadile, rastužile i razbjesnile. Koliko topote sam osjetio kod porodice koju sam posjetio, isto toliko hladnoće sam osjetio kada sam saznao kako se oni koji upravljaju ovim gradom odnose prema novijoj historiji. Po cijelom gradu nalaze se obilježja koja govore o srpskoj "borbi" tokom 1992–1995. godine. Uprkos tome da je bošnjačko i hrvatsko stanovništvo protjerano iz grada pod prijetnjom, terorom i ubistvima, nisam mogao naći niti jedno obilježje koje je govorilo o tome.

Biće još gore. Uputio sam se do Trnopolja. Malo selo sa jednom školom koje se nalazi u blizini Prijedora. Škola i okolne zgrade korištene su tokom 1992. godine

Toni Cetinski sa Cvjetom Srebrenice na srcu

kao koncentracioni logor. Ovdje su bili smješteni Bošnjaci i Hrvati. Dijelovi zgrada koji su korišteni kao logor su danas napušteni i oronuli. Pokušao sam naći bilo šta što bi govorilo o tome šta se ovdje događalo tokom 1992. godine, međutim nisam našao ni na kakvo obilježje.

Naprotiv, našao sam jedno obilježje nekih dvadesetak metara od zgrade. Veliki orao napravljen od cementa. Srpski orao sa tekstom koji je govorio o borbi Srba za slobodu i tako dalje. Totalna uvreda, poniženje i nedostatak respekta za one koji su bili ovdje. Nisam vjerovao svojim očima. To je bila stvarnost i to je bila najveća laž koju sam ikada vidio u svom životu.

Ključ, Bihać i Sanski Most

Nakon posjete Prijedoru dogovorio sam drugi susret sa porodicom koja živi u Švedskoj. Poznavao sam ih duže vrijeme pošto sam šest godina bio razrednik njihovoj kćerki. Sreo sam ih u Sanskom Mostu. Nakon toga smo otputovali do kuće njihovih rođaka u Donjoj Sanici, selu u blizini Ključa. Donja Sanica leži u dolini rijeke Sanice. Priroda je tu prekrasna, daleko od pulsa velikog grada i stresa. Mjesto gdje se zaista može opustiti.

Ovdje sam doživio nekoliko najljepših utisaka iz prirode. Said, kako se tata u porodici zove, želio mi je pokazati jedan mali vodopad uz Sanicu. Ponijeli smo sa sobom nekoliko čaša za vodu i krenuli prema Sanici.

"Ova je voda zaista čista", rekao je Said. "Pijmo sada."

Kako se može piti voda iz jednog malog vodopada? Takvo nešto se ne može uraditi u Švedskoj. Razboljeću se, razmišljam sam.

"U redu, ja pijem prvi a ti poslije mene", rekao je Said.

Said je popio vodu i izgledalo je da se dobro osjeća. Ok, razmišljam sam, popiću i ja. To je bila divna čaša čiste i hladne vode. Krasno! Zemlja i pjesak prečišćavaju vodu. Koja prednost, razmišljam sam, tako u stvari treba da bude. Otići do rijeke i napiti se čiste i bistre vode.

Dan poslije želio mi je Said pokazati izvor Sanice. Jedan dio smo prešli automobilom a posljednji dio pješice. Nakon nekog vremena stigli smo do izvora Sanice. I to je za mene bio događaj. Hiljade litara vode slijevalo se iz jednog brda. Svježa i čista voda, za piti. Nastavili smo našu vožnju i stigli do Bihaća. Tu smo jeli i otišli do mola u centru grada. Mol se spuštao u rijeku Unu. I to je bilo jedno fantastično mjesto, oaza u centru grada. Svijet se kupao i sunčao. Koji luksuz, razmišljam sam. Opet ta divna voda kojom je Bosna tako bogata.

Stiglo je vrijeme da se oprostim sa porodicom koju sam posjetio. Odvezli su me do autobuske stanice u Ključu odakle sam se odvezao autobusom za Sarajevo. Na putu do glavnog grada imao sam zadovoljstvo i radost da uživam u divnoj prirodi. Šumom pokrivena brda i doline. Rijeke koje protiču krajolikom. To je fantastična priroda i koji potencijal, razmišljam sam. Razmišljam sam da bi to moglo biti interesantno za turiste. Šetnje šumom, biciklizam po brdima, splavarenje po rijekama. Koja stvar!

Vozeći se zapazio sam nekoliko napuštenih industrijskih objekata, ali vrlo malo novootvorenih. Sa toliko šume u zemlji mora da postoje preduslovi da se etabliра šumska industrija. Možda nedostaju preduslovi kao što su inostrane fabrike sa kapitalom da ulazu u takav razvoj u zemlji. Kakvu ulogu igra politička situacija u

Said kraj malog vodopada uz Sanicu

Na putu do glavnog grada imao sam zadovoljstvo i radost da uživam u divnoj prirodi. Šumom pokrivena brda i doline. Rijeke koje protiču krajolikom. Razmišljam sam da bi to moglo biti interesantno za turiste. Šetnje šumom, biciklizam po brdima, splavarenje po rijekama. Koja stvar!

zemlji za takvo nešto? Politička nestabilnost i neefikasnost kao korupcija plaše investitore? O svemu tome razmišljam sam vozeći se i posmatrajući zelena brda.

Autobus je nastavio za Sarajevo i kada sam video svu tu prekrasnu prirodu sjetio sam se Saidovih riječi koje mi je rekao prilikom mog napuštanja Ključa:

"Ti misliš da je priroda lijepa sada, preko ljeta. To nije ništa u poređenju sa proljećem kada sve procvjeta. Zamisl sebi sva ova brda kada sve procvjeta. Priroda izgleda kao tepih obojen u sve moguće boje."

Pokušao sam sebi zamisliti tu sliku i razmišljam da bih nekada trebao posjetiti Bosnu kada je proljeće. Ja i aparat za slikanje. Iznajmim auto i vozim se preko cijele Bosne. Kakve sve moguće fotografije mogu dobiti, razmišljam sam. Neki put bih trebao i to uraditi. *

Rijeka Una, Bihać

Trilogija o gradu Geteborgu

Razgovarala: Aida BAŠIĆ

Posljednji intervju sa Mehom Barakovićem (1945–2011.), na kojem je silno insistirao, a nije dočekao da bude objavljen.

Jedan od najznačajnijih pisaca u Skandinaviji sa bosansko-hercegovačkim porijeklom zasigurno je Meho Baraković. Pjesnikov književni staž počinje 1972. godine kada je objavio svoju prvu knjigu poezije pod nazivom *Azil* kod sarajevskog izdavača "Veselin Masleša". Ovaj vrsni pjesnik kao da je već tad znao da će ga naziv njegove prve objavljene zbirke pratiti dalje kroz život.

Iako je rođen u Banja Luci, živio je u Trebinju koje je napustio kao i većina Bošnjaka kada je krenula agresija na BiH. Od 1993. pa sve do 1995. godine boravio je u mjestu Plav na sjeveru Crne Gore. Potom njegov put azilanta nastavlja se prema Švedskoj, gdje se zajedno sa familijom nastanjuje u jedno malo mjesto pod nazivom Bolnes. Međutim, nakon 9 godina života u ovom malom mjestu Barakovićev put se nastavlja te on doseljava u Geteborg u kojem i danas živi. Prošao je kroz mnoge gradove i u svakom je iza sebe ostavio trag, svaki grad je opjevao, svakom gradu je poklonio bar jednu zbirku pjesama.

Geteborgu je poklonio trilogiju, naime boraveći u ovom gradu napisao je i objavio tri knjige, a u sva tri naslova ovih knjiga proteže se ime Geteborg. Prva knjiga koju je objavio u Geteborgu zove se *Geteborg – ili ko bi rekao da je to moguće*. Knjigu je izdalо 2007. godine udruženje Broarna-Mostovi koje je sam Baraković osnovao. Pored pjesnikove poezije na kraju knjige može se pročitati osvrt na dosadašnji književni opus te tu je smješten i jedan intervju koji je Baraković dao za *Glas Trebinja* 2007. godine a u kojem na jednostavan način čitalac dobija informaciju o pjesniku, njegovom životu, stvaralaštву te njegovim stavovima i mišljenjima.

Knjiga je odlično prihvaćena u Švedskoj, čak je Državni savjet za kulturu (Kulturrådet), ustanova iz Štokholma koja brine o piscima van švedskog govornog područja, kupila 300 primjeraka ove knjige te knjigu možemo naći u svim bibliotekama širom Švedske.

– Recite nam nešto o udruženju koje ste osnovali i o vašoj prvoj zbirki pjesama o Geteborgu?

– Kada sam doselio u Geteborg prvo što sam uradio obišao sam sva bh. udruženja i upoznao se sa sadržajem istih te uvidio čime se ta udruženja bave. Obzirom da sam želio da napravim nešto što će se razlikovati od svih ostalih udruženja u Geteborgu sa bosanskim predznakom

osnovao sam udruženje koje se zove Kulturno udruženje Broarna-Mostovi. Nekoliko godina sam razgledao grad Geteborg, gledao šta bih ja to mogao da napišem o gradu u koji sam došao da živim, a onda je nastala ova zbirka pjesama *Geteborg – ili ko bi rekao da je to moguće*. To je vrlo neobičan naslov zato što Geteborg asocira na propagandni materijal turistički prospekt a ovo ili ko bi rekao da je to moguće, tu je ta pjesnička zapitanost, šta je to sa gradom u kojem živim i kako ga ja doživljavam.

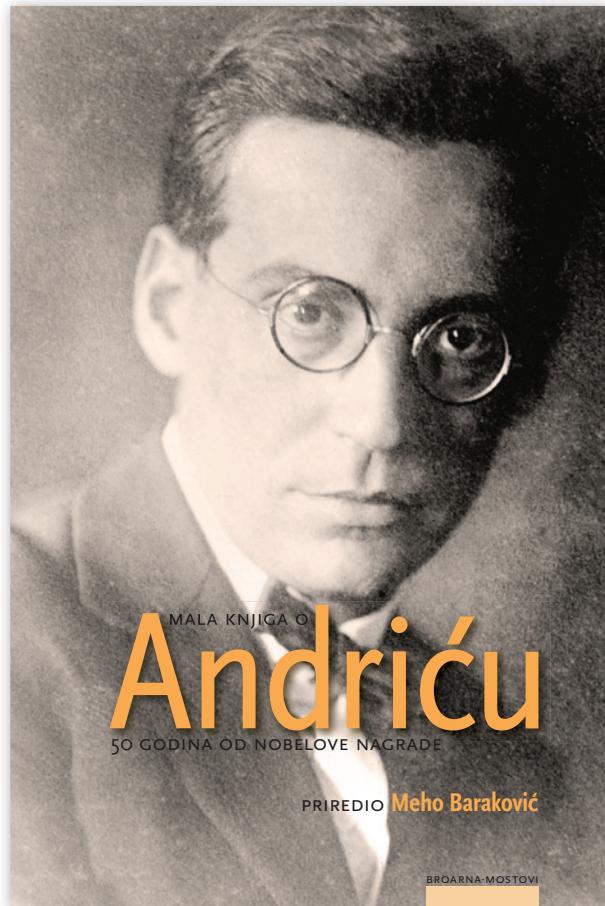
– Knjiga je odlično prihvaćena u Švedskoj čak je "Kulturrådet" otkupio 300 primjeraka što znači da ovu knjigu možemo pronaći u bilo kojoj biblioteci u Švedskoj, recite nam nešto o tome?

– Da istina mnogi su prepoznali vrijednost u ovoj zbirici pjesama čak sam 2007. godine dobio Kulturnu nagradu Angereda u vidu diplome i novčane nagrade. Potom sam odlučio da napravim još jedno izdanje ove knjige. Prava je rijetkost da zbirka pjesama doživi dva izdanja jer se u principu malo čita ali eto ova moja zbirka je doživjela drugo izdanje i to 2008. godine. Dodao sam desetak novih pjesama te popratni materijal koji govori o toj prvoj knjizi o Geteborgu.

– Vaš poetski hod se nastavlja dalje, 2010. godine objavljena je vaša zbirka pjesama "Geteborg i još neke bolesti" i opet pišete o Geteborgu?

– Kada sam dobio nagradu od komune u kojoj živim video sam da treba da napišem više knjiga o Geteborgu pa sam svu svoju pažnju posvetio ovom gradu. I stvorena je nova zbirka pjesama. Moram reći da sam se tada bio odvažio pa sam počeo da pravim veće tiraže, naime knjiga je štampana u 800 primjeraka. Ova zbirka pjesama je moje poetsko promišljanje o gradu Geteborgu. Kao i prethodna i ova zbirka je dobila nagradu od Kulturrådet-a

Neobjavljena *Mala knjiga o Andriću*

i ona se može pronaći u bibliotekama širom Švedske. Još bih rekao da sam jako ponosan na ovu knjigu zato što sam tiraž od 800 primjeraka uspio da plasiram među ljudе.

— *I posljednja knjiga u trilogiji o Geteborgu je zbirka pod naslovom "Geteborg – mali noćni razgovori". Recite nam nešto i o toj knjizi i da li možemo očekivati još neku knjigu o Geteborgu?*

— *Geteborg – mali noćni razgovori* je zbirka koju sam izdao ove godine. Riječ je o izboru pjesama iz prethodne dvije knjige o Geteborgu. Moj prijatelj Faruk Dizdarević, koji živi u Srbiji u Priboru, je napravio izbor pjesama i tako smo napravili treću knjigu koja je kompilacija prethodnih dviju objavljenih zbirki. On je takođe napravio jedan poetski esej o mojoj poeziji koji se zove *Možeš li me prepoznati u Geteborgu?* Mislim da knjiga tehnički dobro izgleda, napravio sam mali presedan pa sam knjigu ilustrovaо fotografijama, tačnije najzanimljivijim detaljima iz Geteborga.

— *I prije ste pisali o gradovima u kojima ste živjeli no ova trilogija o Geteborgu je zaista iznad svega što ste objavili, od kud sva ta inspiracija, zašto Geteborg?*

— Od trenutka kada sam napustio Trebinje svoj poetski svijet sam vezivao za sredine u kojima sam boravio. Osjećam potrebu da to što pišem vežem za neku sredinu, neki grad, neko ime. Tražio sam da li je neko od bosansko-hercegovačkih pisaca prije mene pisao o Geteborgu i naišao sam na prazninu te uvidio da takvo književno djelo ne postoji. Odlučio sam da se aktiviram te sam nešto napravim. Sad mogu reći da sam napravio dobar posao. Najvjerovalnije da neću više pisati o Geteborgu. Izuzetno sam ponosan na objavljenu trilogiju o Geteborgu i kao pisac ali i kao Bosanac. Htio sam da ljudima ovdje u Geteborgu pokažem da su Bosanci ljudi koji znaju i mogu nešto da urade a da to bude korisno za ovu sredinu.

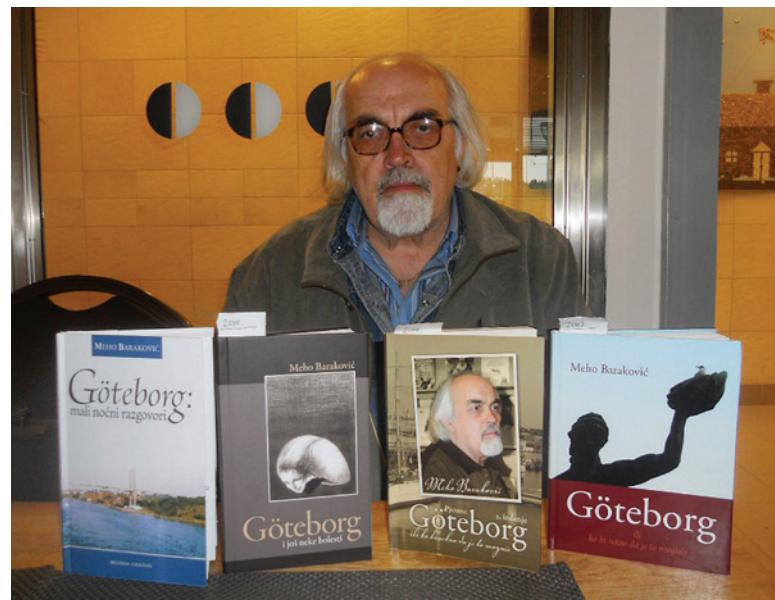
— *Ojavili ste i tri knjige na švedskom jeziku to su "Bollnäs – mjesto za moju tugu", "U Bollnäsu pada snijeg" i Legitimacija raseljenog lica i opet je uslijedilo veliko priznanje, o čemu je riječ?*

— 1999. godine u novinama sam pročitao jedan anonymni konkurs za poeziju. Prijavio sam se, konkurisao i u konkurenciji od 235 autora dobio sam prvu nagradu. Tada sam živio u Bolnesu i u tom malom gradu to je bila prava senzacija. Novine su počele da pišu o meni, ljudi su me naprsto okupirali, dobio sam i nešto malo novaca. To me je ojačalo u uvjerenju da umjetnost koju stvaram vrijedi i na nekom drugom mjestu, da i u Švedskoj mogu egzistirati kao pisac. To mi je bilo veoma važno uporište da se nastavim baviti sa onim što najbolje znam, pisanjem.

— *Moram Vas pitati da li je grad taj koji je presudan za nastanak Vaše poezije ili ipak život u azilu odigrao ključnu ulogu?*

— Geteborg kao formulacija je samo okvir za nastajanje jedne knjige. Ima tu i dosta drugih stvari, drugih poriva. Naravno ja ne zaboravljam prostor iz kojega sam došao, ima tu dosta pjesama i o drugim gradovima ali okosnica, okvir je Geteborg u koji ja mogu da smjestim sve ono što u jednom vremenskom intervalu nosim. Tako da ne bih rekao da je Geteborg kao grad i prostor u kojem obitavam sada moje prvoshodno viđenje, on jeste prostor i jeste okvir ali unutar tog okvira, unutar te slike nalazi se i puno drugih slika. To je jedno poetsko promišljanje u smislu sitnih detalja koji čine tu sliku takvom kakva jeste. Da bih pisao o Geteborgu ja sam morao odnekud da dodem u taj grad.

— *Vaša književnost je vrlo moderna sa lirskim naznakama te dosta filozofskog u sebi, šta Vi u stvari želite poručiti Vašim čitateljima?*

Meho Baraković, pjesnička trilogija o gradu Geteborgu

Od trenutka kada sam napustio Trebinje svoj poetski svijet sam vezivao za sredine u kojima sam boravio. Osjećam potrebu da to što pišem vežem za neku sredinu, neki grad, neko ime. Htio sam da ljudima ovdje u Geteborgu pokažem da su Bosanci ljudi koji znaju i mogu nešto da urade a da to bude korisno za ovu sredinu.

— U poeziji sam zanatlija. Moj poetski rječnik je prepoznatljiv jer takav način slaganja riječi i dovođenje neobičnih riječi u neku vezu je svojstven samo meni. Međutim u poeziji je teško reći šta je pisac htio da kaže, poezija je trenutak, ili uhvatite tu misao koja vas na neki način progoni ili ne uhvatite. Mislim da je prošlo vrijeme kada je pjesnik nosio velike poruke, velikih poruka ustvari više i nema.

— *Možete li mi za kraj reći da li imate ideju za novu knjigu ili novi projekat?*

— Ova je godina za prostor bivše Jugoslavije na neki način jubilarna zato što se navršava 50 godina od Andrićeve Nobelove nagrade za književnost. Zbog toga imam u planu da do kraja godine objavim jednu knjigu o Andriću koja će se najvjerovalnije zvati *Mala knjiga o Andriću*. Knjiga će sadržavati tekstove koje sam boraveći ovdje u Švedskoj sabirao iz raznih novina. 1961. godine kada je Andrić dobio Nobelovu nagradu za književnost ja sam imao 16 godina i nisam ni slutio da će se baviti ovim zanatom ali se sjećam dobro iako sam bio dijete da je to bio izuzetan kulturnoški događaj. Tada smo živjeli u jednoj državi i svi su Andrića doživljavali kao velikog pisca. Međutim 50 godina kasnije, raspadom Jugoslavije, Andrić se drugačije gleda i mjerka kao pisac. Pored Andrićevih tekstova u knjigu će ubaciti i jedan veliki esej o Andriću koji je napisao Ivan Lovrenović. Mislim da je to jedan od najboljih eseja koji sam do sada pročitao o Andriću. Knjigu hoću da napravim zato što živim u Švedskoj u zemlji u kojoj je on dobio spomenutu nagradu i to će biti moj mali skromni doprinos velikanu kakav je Andrić, zasigurno velikom piscu kakvog naši prostori zadugo neće imati. *

Dnevnik dijaspore

Tekst: Sabahudin HADŽIALIĆ

Senada Bešić. *Mi, dijaspora*. Fojnica : Štamparija Fojnica, 2012.

"Nedavno sam bio na doručku kod jednog intelektualca. Niko ne bi pomislio, čujući te definicije poduprte tolikim citatima, da je to potupno slep poluglavac, koji se iživljava u višoj sferi. Ta dosada nije svojstvena samo meni. I ona sve više oneraspolužuje za svaku razmenu misli. Ja se već gotovo ne udubljujem u sadržaj reči, već samo slušam kako ih govore; i zahtevam od čoveka jedino to, da ne dopusti da se zaglubi svojim vlastitim mudrostima, da mu njegov pogled na svet ne oduzima prirodnji razum, da ga njegova doktrina ne liši čovečnosti, da ga njegov sistem ne učini krutim i ne mehanizuje ga, da ga njegova filozofija ne učini tupim. Živim u svetu koji se još hrani sistemima, idejama, doktrinama, ali oznake neprobavljenosti su sve izrazitije, pacijent je već počeо da štuca..."

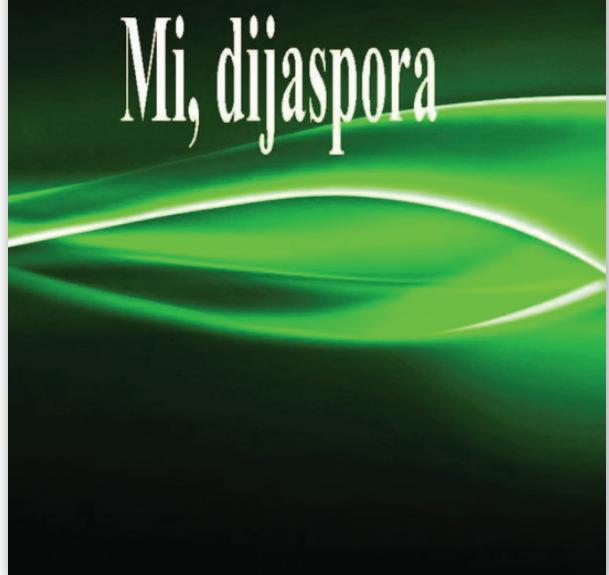
Vitold Gombrović, *Dnevnik I* (1953–1956.), str. 75.
Izdavač "Prosveta", Beograd, 1985. g.

Ustavu Bosne i Hercegovine, ovom nepostojecu, odnosno Deytonskom ustavu, koji je sve drugo samo ne Ustav usmjeren poštovanju prava drugih i drugačijih,¹ ne postoje Bosanci i Hercegovci kao narod, ali postoje Bošnjaci, Srbi, Hrvati kao konstitutivni narodi i ostali.²

Zbog čega na ovako neobičan način otvorih ovaj književni osvrt na knjigu priča *Mi, dijaspora* autorice Senade Bešić iz Švedske? Iz jednostavnog razloga, koji je toliko vidljiv, kako u nerazumijevanju nas, ovdašnjih, prema njima, tamošnjim, ali i *vice versa*. Rastakanje jedne države dovelo je do rasula ne samo etniteta jedinstvenosti unutar pretpostavljenih, ali, ipak lažnih, sloganata "bratstva i jedinstva" već i demografskih, geografskih, ali i geopolitičkih očekivanja generacije koja je rođena na južnoslavenskim prostorima poslije II svjetskog rata. Jugoslavije više nema, poslije tri pokušaja njene kreacije, ne vrijedi trošiti ni živce, ali ni ljude kao žrtve, na ponavljanje nečega što nije uspjelo opstati.

Stvorena je, pak, dijaspora. Iz te i takve, bivše, Jugoslavije, odnosno jedan dio iz Bosne (ali i Hercegovine). Dijaspora³ je riječ prenesena iz jezika Hibrū⁴ koja je, kao i mnoge druge riječi, udomljenje vlastito pronašla i u našem jeziku, postajući dijelom ovdašnjeg habitusa.

Senada Bešić

Ne samo etički verbalnog, već i estetski misaoanog.

Iluzorno je prepostavljati da smo u susretu sa kvalitetom jednog Vitolda Gombrovića i njegovih *Dnevnika* i/ili Aleksandra Hemona i *Hemonwooda*, ali iskrenost nepatvorenog oblika suosjećanja sa vlastitim bolom, ne možemo ignorisati. Unutar susreta sa otiscima misli otipkanih u kompjuterske virtualizacije.⁵

O čemu se radi da želimo navoditi čak i imena "dijasporaca" koji su poznati ne samo u zemlji iz koje dolaze, već i na worldwide prostorima? Zbog čega?

Prije svega, da pomognemo u otrežnjenju kako je moguće kreirati sopstvenu budućnost na prostoru koje sada pripada "ovosvjesnom" *meni*, ali "onosvjesni" ja se tome protivi i želi biti dijelom onoga drugog (prostora, op.a.), mada je svjestan da ja više nije tamo već je ovde. U novom prostoru, kulturi i životu koji je itekako drugačiji od onoga iz koje sam bio/bila primoran(a) otići, bez obzira na prezime koje nosim.

No, ovdje smo suočeni sa kontradiktornošću autorice koja na jednom mjestu govori o Bosancima & Hercegovcima kao narodu, da bi, već na sljedećem, pominjala vjerske razlike koje su, kakve god da su, egzistirajuće i u zemlji takve demokracije, kao što je Švedska.

Mislim da bi bilo dobro da se i sama autorica odluči, da li će biti "Bosanka" iz xx vijeka/stoljeća ili "Bošnjakinja" iz xxI vijeka/stoljeća? Razlika između navedenih je što Bošnjakinja egzistira u Ustavu Bosne i Hercegovine dok Bosanke, osim u sjeti i sjećanju dobrih ljudi ovih prostora nigdje više nema. I sa time se, izgleda ni Senada ne može pomiriti.

Ostavljajući po strani sociološke, politikološke, ali i psihološke varijacije na temu identiteta koji je uvijek bio protiv, ali ne i na strani, upravo Bošnjaka (pardon,

Muslimana)⁶ ovih prostora, želja mi je predstaviti, na željeni način, spisateljske mogućnosti autorice.

Naime, nostalgija u njoj, dok čitam retke ove priče u nastavcima, a uvjeren sam da će toga još biti, u godinama pred nama, vodi neprestanu borbu sa *raciom* kao jedinom mogućom vodiljom opstanka duha življenja samog. I dok, kao sudac stoji po strani i analizira sebe, druge, život sami, autorica u ovom, svojevrsnom autobiografskom mozaiku nadanja pokušava pomoći drugima, ali i sebi, da shvati ko je ona sada u onoj složenici iz naslova *Mi, dijaspora*. Koliko ima uspjeha u tome, na čitaocu je da prosudi, dok kod mene, kao sudionika,⁷ odnosno putnika na ovom brodu riječi usmjerenja, postoji samo želja da sigurno i mirno uplovimo u luku spisateljske opstojnosti. Ovom prilikom, uz razumijevanje višeslojne poruke unutar potraživanja ekstremnih krajeva svijesti koju nam autorica šalje. Kako čitaocu, tako i javstvu vlastitome. O kakvoj se poruci radi? Da li je to poruka o opstojnosti "dijaspore" kao *conditio sine qua non* nas ovdašnjih⁸ ili je to poruka "o odlazećim njima" koji nam, dok odlaze žele ukazati na propuste u nerazumijevanju upravo poruke sa početka rečenice?⁹

Da li je to poruka nostalgičnih htijenja unutar izgubljenih nadanja?

Da li je to poruka očajnih razočarenja?

Da li je to poruka sretnih završetaka?

Ili samo upozorenje?

Možda i sve to zajedno unutar procentualne različitosti ovoga, upravo "bosanskim loncem"¹⁰ predočenog teksta, a možda i ne? Subjektivnost je varljiva, ali i kvarljiva roba, jer ne mora značiti da sam u pravu. Zbog čega? Nije se još rodio onaj ko je svima udovoljio.¹¹

Navešću dva toliko različita, ali itekako istovjetna primjera iz knjige priča:

I

"Ne zna se za čim smo više patili i čeznuli kada smo izbjegli. Samo smo pričali o starim, dobrim vremenima od prije rata govoreći: 'Eh, da smo sada dole sad bi bilo ovo, pa bilo bi ono.' I tada bi došla sezona kupanja, pa vrijeme mimoza, iza toga pečenih kuruza, kestenja i masirača, i onda upis djece u škole, pa Bajram kod nas... Falio nam i zrak i voda i zemљa, a da ne govorim o ljudima. Falilo nam je ono svakodnevno susretanje sa komšijama, prijateljima i poznanicima. Falio nam je izlazak u čaršiju, na pijacu, u kafić, u kino. Falilo nam ono što je bilo domaće, naše, ono što smo poznavali i gdje smo se osjećali kao riba u vodi. U tuđini smo bili izbačeni na suhu zemљu kao riba koja se praćaka i zijeva i bacu se u zrak i udara ponovo o zemљu tražeći put da se vrati nazad u vodu, a puta nema. U toj čežnji za starim i prošlim proletiše mnoge godine a da nismo osjetili da živimo. Jeli, pili, radili, podizali djecu, isli na godišnje, ponovo se kućili i trudili se da izgledamo normalno i sretno a u duši ostali prazni i ništa tu prazninu više ne ispunili."

II

"Sjeti se, dijasporo, da su naša djeca u svojim mladim godinama krenula u neke škole gdje nisu znali ni jezika ni običaja, a onda su postali i ljekari, zubari, arhitekte, pravnici, novinari i glumci i pisci i muzičari... ma, šta god su htjeli. Da su u svojoj mladosti, kada su trebali biti najbezbjedniji, doživjeli sve okrutnosti rata. Da su tako mlađi u nekim situacijama postajali roditelji svojim roditeljima i brinuli se o njima. Da su se oni, dok su se njihovi vršnjaci zabavljali i uživali u mладости, brinuli o

svojim didama i nanama i rođacima u domovini i gledali u roditeljska lica tražeći na njima tragove tuge, zabrinutosti ili bar malo sreće. Taj izraz lica je određivao kako će njihov dan izgledati..."

Priče Senade Bešić jesu opomena, prije svega. Jednostavna opomena ne samo nama, ovdašnjim, da je vrijeme prošlosti neumitno ostalo iza nas. Bar one prošlosti za koju mislimo da bijaše makar malo bolja od ove naše sadašnjosti¹² koja je na površinu bivstvovanja izbacila, kako u dijaspori Senadinoj, tako i u tuzemnoj, bosanskohercegovačkoj stvarnosti; onaj zaista najgori šljam i ološ.¹³

Ipak, ono što izdvaja ove priče od svakodnevnih naricateljskih poruka mnogobrojnih autora koji se javljaju sa prostora van Bosne i Hercegovine, a što odzvanjaju patetikom, pretjerivanjima i metaforama usmjerenim glorifikaciji vlastitog učešća u "odbrani i posljednjim danim" jeste upravo smješteno u jednoj riječi: *iskrenosti*. Blaga naivnost izričaja u susretu sa žestinom želje za opstankom na prostoru koji sada i jeste njen, u zajednici sa ljudima druge vjere, kulture i prostora, pred nama je otvorila nova vrata nade. Nade da i u toj, takozvanoj "dijaspori" postoje ljudi osviješteni željom da dobro, dobro daje.

Da i tamo jesmo isti kao i ovdje. Loši, prije svega. Ali, da tamo možemo biti i dobri, kao ovdje, prije svega.

Valja nam samo spojiti one dobre i "tamo i ovdje". Možda nešto još i bolje nastane.

I posljednje, ali ne i zadnje: Senada Bešić je istkala samo prvi dio čilima tamošnjeg. Ali i ovdašnjeg. Valja ga još izbrusiti nastavkom priče. Njene. Ali naše.

1. Pogledajte slučaj "Sejadić & Finci protiv Bosne i Hercegovine" pred Evropskim sudom za ljudska prava i nerealizaciju odluke ovoga suda upravo u BiH.

2. Šta god to značilo: "ostali".

3. "Riječ *dijaspora* potiče od grčke riječi koja znači: *rasipanje, rasprostranje-nost ili sijanje sjemena*. Njeno prvobitno značenje odnosilo se na Jevreje koji su 586. god. p.n.e protjerani iz Judeje. S vremenom se značenje dijaspora odnosilo i na narode koji su obično silom napuštali svoje domovine i živjeli u nekoj drugoj zemlji." Izvor: http://www.dijaspora.nu/latinica/omladinsko_cose/index.php?strana=dijaspora

4. "Ali, ne da davo mira pa otvorih rječnike, tražih i po internetu i nađoh da *diaspora* (a ne *dijaspora* kako mi izgovaramo) znači židovska naselja van Izraela." ... prve stranice knjige priča autorice Senade Bešić.

5. Koje nazivamo "MS Word programi".

6. Nisam jednom prilikom javno naveo kako je najveću štetu Bosancima i Hercegovcima, bez obzira na vjeru i naciju, upravo učinila politika muslimanskog vođstva u ratu (1992–1995.) kada je odustala od etničkog imena Musliman, preuzevši izvedenicu Bošnjak. Naime, etimološko značenje riječi Bošnjak nam dolazi iz naziwa države Bosne (a gdje su tu Hercegovci – Muslimani?) i svi ljudi koji naseljavaju taj prostor i jesu upravo Bošnjaci. I, naravno, da su ekstremni dijelovi Srba i Hrvata odmah ohrabreno dočekali tu odluku Alije Izetbegovića & svite hladno rekavši "eto vam Bošnjaci i to ime... mi već svoja imamo" i na taj način još više produbili jaz unutar naroda Bosne, ali i Hercegovine.

7. Uvijek sam smatrao da je onaj ko radi književni osrvt (ne volim koristiti grubu riječ "recenzija") i jeste lagani povjetarac u jedra autora sa ciljem da ga usmjeri putu kojem i sam autor želi hoditi. Ne samo pohvalno da "vazi" već i kritičkim opservacijama pomogne u uboličavanju djela samog.

8. Nekoliko milijardi konvertibilnih maraka, da ne kažem eura se svake godine slija upravo na prostore BiH od strane te "dijaspore" sa ciljem da izgradi, podrži, nadgradi ove prostore.

9. Uobličavanje dijaspore sui generis je moguće, po mom mišljenju, jedino kao političke stranke, bez pretpostavke da budu izmanipulisani od strane bilo koje političke opcije u Bosni i Hercegovini. I to stranac koja bi svoj program zasnivala na ekonomskim i samo ekonomskim, a nikako na etničkim i/ili političkim osnovama. Mada je ekonomija dio politike. Ali samo onda kada je to zdrava usmjerena boljitku društva kao cjeline a ne samo izoliranih grupa, odnosno pojedinaca unutar njih.

10. U bukvalnom smislu... naše tradicionalno, bosansko jelo.

11. Od Isusa Hrista do našijeh dana...

12. "Prošlost je moja budućnost. Sadašnjosti mi." (s. h.).

13. Najveći idoli mladih u BiH su upravo lica iz crnih hronika dnevne štampe. *

Nostalgični dnevnik

Ijubavi i dobrote

Tekst: Ismet BEKRIĆ

Sadeta Sokol. *Iskerane pjesme*. Ilirska Bistrica : Borovci, 2012.

Sadeta Sokol rođena je 1932. godine u Bosanskoj Gradišci. Kao mlada učiteljica, nakon što je učila djecu u seoskim školama, dolazi 1954. godine u Banjaluku, u kojoj je dugo radila kao vaspitačica u vrtićima "Mina Delić" i "Mara Mitrov". Putevi progonstva odvode je 1995. godine u Švedsku.

Tu počinje njena druga životna priča – novo obrazovanje i predan rad u udruženjima i klubovima Banjalučana, a posebno u Savezu žena BiH. Bavi se vezom (keranjem, heklanjem) i izradom tapiserija i slika od suhog cvijeća.

"Kada sam ostala sama u sivom gradu – djeca i unuci otišli su 1992. i 1993. godine u druge zemlje koje su im pružile ruke spasa – utjehu sam tražila u keranju", sjeća se vrijedna Sadeta Sokol.

"Keranje mi je mnogo pomoglo da u stvaralaštvo nađem bar mali smiraj i ublažim tugu zbog odvojenosti od najdražih i zbog svih strahota koje su se dešavale na našim prostorima."

Dolaskom u Švedsku, Sadeta Sokol nalazi novu utjehu u stvaralaštву – piše pjesme, priče i zapise, pjeva u horu i svoje rukotvorine od niti, svile i suhog cvijeća predstavlja i na zajedničkim izložbama i prigodnim susretima. Nižu se, tako, specifični banjalučki vezovi, iskerani motivi i snovi, kolaži, te posebno pjesme u kojima žal za prošlim, za zavičajem i dragim slikama, rađa sjetne stihove o domovini, voljenom gradu, zelenom Vrbasu, alejama, ljepoti i dobroti koja mora nadvisiti, pobijediti svako зло.

Svoje pjesme, sjećanja i rukotvorine Sadeta Sokol objavljuje u magazinu Saveza Banjalučana Švedske Šeher Banjaluka i Banjalučkim žuborima. Televizija Švedske snimila je i posebnu emisiju u njenom domu na sjeveru – pokazujući njena likovna ostvarenja, te njene pjesme na stranicama listova. Reportaža je završena u klubu Banjalučana u njenom novom gradu Växju, govorenjem stihova i nastupom u horu.

Sadeta Sokol, tako, u vrijeme i nostalгије, u sjećanja i svakodnevnicu, upliće niti konca i ljubavi, dobrote i razumijevanja, vjerujući da i jedna topla riječ može otopiti stotinu hladnih. Te riječi je i u svojim poznim godinama utkivala, kerala, u stihove, a stihove u pjesme koje je, kao motive sa vezova, zbrala, objedinila među koricama svoga pjesničkog prvijenca.

ISKERANE PJESME SADETA SOKOL

Svoju zbirku nazvala je *Iskeranim pjesmama*, u kojima je jednostavnim riječima i slikama, ali iskrenim i doživljjenim, "iskerala" svoju ljubav prema svojoj zemlji, prema svome rodnom kraju i Banjaluci, i prema krajolicima i ljudima novog podneblja koje i njoj, iako na sjeveru, nudi obilje topline i razumijevanja.

Ja više ni suza nemam,
sve sam ih isplakala,
a za svoju zemlju
sve bih, o, sve bih dala,

piše Sadeta Sokol u pjesmi *Moja zemlja, moja BiH*. Ona saosjeća sa svima koji pate i čeznu, koje je dotakla najdublja bol, ali ona ne želi da i drugi dožive ono što je proživjela njeni Bosna i Hercegovina.

Srebrne suze
Srebrenice.
A iz tih suza
niče –
za bolji svijet.

Sadeta Sokol beskrajnu ljubav poklanja i Švedskoj, raduјući se i danu državnosti ove zemlje koja "uvijek prva raširi ruke i primi izbjegle pod svoje slavoluke". I taj dan, kao i dan državnosti BiH, za pjesnikinju je "istinski praznik svih, kao u pjesmi najljepši stih".

Iskerane pjesme su neki lični nostalgični dnevnik jedne Bosanke, Banjalučanke, Gradiščanke, koja je lijepo riječi ispisivala, prije svega, za svoju dušu. A dobra riječ – dobru riječ traži. *

Čitajući jezik predaka

Tekst: Zoran LJUBIČIĆ

Aida Začiragić (red.). *Žene iz priča i legendi Bosne i Hercegovine*. Göteborg : Broarna-Mostovi, 2012.

Biće da je bolest ono što ih sve četiri povezuje.

Iz ove kronologije moći i spletki, kozmičkih tragedija i hude sudbine, vjere i ufanja, ljepote i smrti bosanske žene izranjavaju likovi Elizabete, Jelene, Vojace, Katarine, Mare, Fatime (Hasanaginice), Esme, Dive, Safikade, Emine, Laure..., pa i usputni likovi lijepih imena naših davnjašnjih Bosanki – Elvire, Alke, Grube, Milene...

Imenik kao vjerodostojno svjedočanstvo kulture "kompozitne integralnosti".

U priči o Vojaci biskup Toma "živom riječi" kazuje nesuđenoj kraljici "kako Bog na one, koje osobito ljubi, šalje najveće bole i muke, i da se tek njima zaslužuje vječna sreća na nebesima".

Možda bi ova rečenica "učenog biskupa" mogla biti (tragična) poveznica žitija svetica sabranih u Aidinoj knjizi: muka i boli zbog izgubljenoga kraljevstva, izgubljene djece, muža, zdravlja, ljubavi... gubitak na gubitak...

Jedna je zadavljena pred kćerkom, drugoj su djecu odveli u roblje, treću su odvojili i od muža i od sina da bi mogli biti kraljevi, četvrta umire od tuge dok "gleda u potiljke svoje djece koja odlaze", petoj su djeca završila u konclogoru... Majke i žene, djevojke Bobovca, Kreševa, Vareša, Jajca, Rame, Banje Luke, Sarajeva... Srebrenice... jedan neprekiniti niz tragedija i (historijske) zle kobi.

Ovu knjigu, koja u svom naslovu ima riječ priča, valja čitati i čuti baš kao priču, kao zvuk koji godi našem uhu, a tek potom – nakon što su se osjetila namirila ugodnim doživljajem – prepustiti je umu da analizira, izvodi i (s)svodi na (raz)umne zaključke.

Čitajući o ženama iz priča i legendi Bosne i Hercegovine čitam jezik predaka i čujem zvuk iz njegovih korijena, zvuk "našeg jezika", onog jezika kojim odzvanjaju i zvukovi mnogih naših djetinjstava iz priča i pjesama naših majki, jezika koji mami suze na oči cijelom razredu dok učiteljica čita o "patuljcima iz zaboravljene zemlje bijelih ljiljana", ili onog jezika kojim sa televizije pisac zavičaja raspaljuje i hrani moju mladalačku maštu...

Lagana i nepretenciozna, zanimljiva kao ideja i lijepo opremljena, ova knjiga mogla bi poslužiti kao dobar temelj za rekonstrukciju bar dijela onog ozračja prisnosti koje je izrastalo i vladalo u našim prijeratnim proširenim obiteljima, te bi je najbolje bilo čitati na prigodnim obiteljskim i sličnim okupljanjima. Naglas! *

Svoju kulturu – kao autentičan nacrt pretpovijesnog (z)bivanja – tradicionalne zajednice ute-meljuju i čuvaju u pripovijesti, pripovijedanju, priči... prenoseći i zadržavajući na taj način – usmeno, s naraštajem – temeljne vrijednosti i norme zajednice. Civilizirani svijet, s druge strane, (za)počinje svoju povijesnu priču – taj kovitac otvorenih mogućnosti – s pismom, knjigom (usput: gradom i državom), gomilajući i koristeći u knjizi nagomilano znanje e da bi lakše napredovao "u svijesti o slobodi".

Knjigu Aide Začiragić doživljavam kao dokaz civiliziranosti naše zajednice i kao potvrdu tradicionalnoga pripovjedalačkog umijeća bosanskoga čovjeka.

Knjiga je zbornik historiografske i književne građe, priča i legendi o bosanskoj ženi, izabranih i sabranih u knjigu na temelju osobnog "utiska" koji su na autoricu/urednicu knjige ostavili određeni tekstovi koje je ona "pronašla i istraživala". Nije jasno na temelju kojih kriterija su izabrani baš ovi ženski likovi, ukoliko se pod kriterijem ne misli "trag koji su (te) žene ostavile u našoj historiji i književnosti"...

Dakle, je li ovdje u pitanju izbor tekstova o ženama ili osobni izbor samih žena "iz priča i legendi" Bosne i Hercegovine? Ili i jedno i drugo?

Pred čitatelja autorica/urednica knjige podastire jedanaest ženskih likova koji su ostavili nekakva trag u bosanskoj historiji i književnosti, a izvornim tekstovima o njima pridodaje i vlastitu "pripovijetku o tri moje prijateljice čije su se sudbine na čudan način ispreplele". Pripovijetka slijedi "nakon priče o Esni sultaniji", pa se može naslutiti da je sudbina tri autoričine prijateljice "isprepletena" s sudbinom same sultanove kćerke.

Jednostavno, brzo i pouzdano!

Pošaljite novac u Bosnu i Hercegovinu
već od samo 70 SEK

Uvijek bliže
svojim voljenim
sa novim lokacijama
u Bosni i Hercegovini

moneygram.com

 MoneyGram[®]
transfer novca

BOSNIA I HERZEGOVINA

Usluga dostupna:

U dodatku naknade za transfer, moguće je obračunavanje naknade za konverziju.
Usluga dostupna ovisno o radnom vremenu agenta.
Moneygram i Globe su zastizane trgovacke marke Moneygram-a.
© 2012 MoneyGram. Sva prava zadržana.